

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Skolkuratorers konstgjorda andning, när psykiatri inte räcker till

En kvalitativ studie om skolkuratorers upplevelser av elevers övergång från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri

Mimmi Jönsson & Jasminé Lindgren

Kandidatuppsats SOPB 63

VT 2023

Handledare: Staffan Blomberg

Abstract

Authors: Mimmi Jönsson & Jasminé Lindgren

Title: The artificial breathing of student counsellors when the psychiatric care is not enough. A qualitative study on school counsellors' experiences of students' transition from child and youth psychiatry to adult psychiatry.

Supervisor: Staffan Blomberg

Assessor: Anders Östnäs

The aim of this study was to ascertain how school counsellors experience the transition from child and youth psychiatry to adult psychiatry that their students go through when they turn 18 years old. The study also aimed to discover the meaning behind the transition in relation to the school counsellors' work situation. We chose to limit our sample of respondents to school counsellors in upper secondary level in Skåne, Sweden. With a qualitative approach and semi-structured interviews as the method of the study we gathered the empirics for our analysis. The data was analysed based on Afaf Meleis' theory of transition, Andrew Abbott's concept of jurisdiction, and the concept of professional uncertainty. The results of the study showed that the school counsellors mostly had negative experiences of the transition. It often resulted in a time gap, a lack of safe care and uncertainty in the process for the students, which had a negative effect on their health. The changes in the students well-being in addition affected the work situation of the school counsellors. The counsellors had different strategies to manage the situation but it became clear that it was difficult for them to set limits against students, the school management, the psychiatry' and themselves.

Key words: School counsellor, transition, psychiatry, work situation, jurisdiction, professional uncertainty.

Nyckelord: Skolkurator, övergång, psykiatrin, arbetssituation, jurisdiktion, professionell osäkerhet

Förord

Vi vill tacka alla de skolkuratorer som tagit sin tid och ställt upp på intervjuer. Tack för era smarta tankar och ert stora engagemang vi har fått ta del av. Utan er hade studien inte varit genomförbar. Vi vill även tacka Andreas Liljegren för goda tips när vi satt fast i vårt letande efter teori. Slutligen vill vi även tacka vår handledare Staffan Blomberg för god stöttning och vägledning genom arbetet.

Tack!

Mimmi Jönsson & Jasminé Lindgren

Lund, 2023

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	6
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
1.3 Arbetsfördelning	8
2. Bakgrund	9
2.1 Hur går en övergång till?	9
3. Kunskapsläge	11
3.1 Sökning	11
3.2 Övergångar inom vården	11
3.2.1 Sammanfattning av övergångar inom vården	15
3.3 Skolkuratorer, deras roll och samverkan	15
3.3.1 Sammanfattning av skolkuratorns uppdrag	16
3.4 Ungas psykiska ohälsa	17
3.5 Kunskapslucka	17
4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp	19
4.1 Övergångens förutsättningar	19
4.1.1 Transition	19
4.2 Professionens förutsättningar	20
4.2.1 Jurisdiktion	20
4.2.2 Professionell osäkerhet	22
5. Metod	23
5.1 Metodologiska överväganden	23
5.2 Urval	24
5.3 Metodens tillförlitlighet	25
5.4 Bearbetning och analys	26
5.5 Forskningsetiska överväganden	28
6. Analys och resultat	30
6.1 Från en enhet till en annan	30
6.1.1 En oviss tid utan kontinuitet	30
6.1.2 Ljuset i tunneln	33
6.1.3 Från omsorg till eget ansvar	35
6.1.4 Myndig men omogen	36
6.1.5 Sammanfattning	39
6.2 En övergång som även påverkar professionella	39
6.2.1 Att ha en elevs mående i knät	39
6.2.2 Kuratorns knep för att hantera övergången	42
6.2.3 Gränssättning	44
6.2.4 Konsten att måla en gris i regn	47
6.2.5 Sammanfattning	49

7. Slutdiskussion.....	50
7.1 Sammanfattning av resultat.....	50
7.2 Allmän diskussion.....	51
8. Referenslista.....	53
Intervjuguide.....	56
9.2 Bilaga 2.....	57
9.3 Bilaga 3.....	58

1. Problemformulering

I en skolkurators psykosociala insatser på en skola ingår bland annat att hålla i stöd-, motivations- och krissamtal med skolrelaterad problematik, detta av utredande och rådgivande karaktär. Ytterligare insatser skolkuratorer har ansvar för är att bidra med kunskaper om samhällets stödsystem (Socialstyrelsen 2017, s.31). Skolkuratorns enskilda samtal med elever ska inte vara av behandlande karaktär utan ska utgå från skolrelaterad problematik eftersom detta är skolkuratorns expertisområde. I de fall då elever behöver ytterligare stöd ska kuratorn informera om samhällets övriga stödsystem och på så sätt kunna stötta elever till vidare kontakter utanför skolan. Samverkan med andra samhällsinstanter är en central del av skolkuratorers arbete, dock tar samverkan inte bort det egna ansvaret för eleven inom skolkuratorns egna kompetensområde. Om en elev slussas vidare till psykiatri har denna verksamhet det primära ansvaret för elevens psykiska mående likväl som elevhälsan har det primära ansvaret över elevens skolrelaterade problematik (Socialstyrelsen 2017, s.74).

I Sverige blir man myndig vid 18 års ålder vilket kommer med både rösträtt och större rättsligt ansvar. Den psykiska ohälsan hos unga har fördubblats sedan 1980-talet. En bidragande faktor till detta är bland annat den skolstress som unga upplever, därmed får elevhälsan en central roll i det hälsofrämjande arbetet (Korhonen et al. 2022). För de unga vuxna som får psykiatrisk vård innebär övergången till myndig att ens vård förflyttas från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri. Att lida av psykisk ohälsa i barndomen ökar risken för att senare i livet behöva psykiatrisk vård och omkring en tredjedel av de som fått vård på barn- och ungdomspsykiatri har i vuxen ålder behov av hjälp från vuxenpsykiatri. Hälften av de som drabbas av livslång psykisk ohälsa drabbas allra först i ungdomen, innan 18 års ålder (Lindgren, Söderberg & Skär, 2014 s.2).

Övergångstiden från barn till ung vuxen är en tid i livet då man ofta är mer sårbar än andra tider i livet. Samhällets förväntningar är att man ska vara mogen och kunna ta ansvar, både för sig själv och för sina handlingar. För unga vuxna med beteendemässiga och emotionella svårigheter kan det vara en extra utmaning att hantera detta ansvar (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.103). Det är mycket vanligt att ungdomar fortsätter sin vård till vuxenpsykiatri, däremot har forskning visat att det är mycket ovanligt att dessa övergångar blir framgångsrika

eftersom vårdens kontinuitet blir drabbad (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, s.1). En dålig kommunikation mellan enheterna riskerar att leda till en osäker övergång (Huang et al. 2011, ss.995-997). I de fall där en lucka mellan de två instanserna skapas är det inte ovanligt med ökad ångest, oro och medicinering för den unge. Vidare tillför brister i information och stöd risker för ungdomarna att falla mellan stolarna men även ett ökat lidande (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, ss.5-6).

Skolkuratorer på gymnasienivå träffar elever både under och över 18 års ålder.

Övergångsfasen från barn till myndig sker under tiden många går på gymnasiet vilket ger skolkuratoren en stor insyn i hur elever påverkas av övergången. Detta till skillnad från barn- och ungdomspsykiatri som endast träffar patienter som är barn, respektive vuxenpsykiatri som endast träffar vuxna patienter. Skolkuratorerna kan därför bidra med ett viktigt utifrånperspektiv på den psykiatriska vården och hur övergången fungerar för eleverna som har kontakt med psykiatri. Tidigare forskning på fältet har fokuserat på hur professionella inom psykiatri, patienter samt deras anhöriga upplever övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri (Lindgren, Söderberg & Skär 2013; Lindgren Söderberg & Skär 2014; Huang et al 2011; Singh et al 2005). Genom att utföra en studie som utgår från skolkuratorers perspektiv ämnar vi att fylla en kunskapslucka. Detta med hjälp av de teoretiska utgångspunkterna och begreppen transition, jurisdiktion samt professionell osäkerhet. Detta i syfte att belysa både elevernas övergång och de professionellas arbetssituation.

1.1 Syfte

Studiens syfte är att undersöka hur skolkuratorer på gymnasiet upplever övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri.

1.2 Frågeställningar

- Hur upplever skolkuratorer på gymnasienivå att övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri fungerar för eleverna?
- Vilken betydelse får elevernas övergång för skolkuratorns arbetssituation?

1.3 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi haft en jämn arbetsfördelning. Vi har suttit tillsammans och arbetat, och skrivit mestadels gemensamt. Däremot har vi delat upp arbetet med att finna forskning, transkribera samt renskriva analys. Vi har haft en ständig diskussion längs arbetets gång och gemensamt läst igenom samt renskrivit efter varje kapitel.

2. Bakgrund

2.1 Hur går en övergång till?

I hälso- och sjukvårdslagen är det skrivet att den svenska vården ska bedrivas så att bland annat patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet tillgodoses. Under samma lag ingår vårdgarantin som innebär att patienter har rätt till specialistvård inom 90 dagar från det att en första kontakt tagits. Vidare har vården ytterligare 90 dagar på sig att påbörja behandling för den patient som är i behov (Hälso- och sjukvårdslagen 2017:30).

Barn- och ungdomspsykiatrien vänder sig till barn och ungdomar under 18 års ålder med både lindrigare och allvarigare psykisk ohälsa. På enheten erbjuds rådgivning, utredning och behandling (Region Skåne 2021). Vuxenpsykiatrien vänder sig bland annat till personer över 18 års ålder med allvarliga depressioner, kraftig ångest, tvångstankar och ätstörningsproblematik. När en patient inom barn- och ungdomspsykiatrien fyller 18 år ska patienten tillsammans med sin behandlare bestämma ifall kontakt ska tas med vuxenpsykiatrien (Region Skåne 2021). Ifall patienten själv vill och behandlare anser det lämpligt kan patienten få stöttning vid övergången till vuxenpsykiatrien. Det går även att skicka in en egen vårdbegäran till vuxenpsykiatrien. De professionella på vuxenpsykiatrien avgör utifrån den information patienten lämnar vilka insatser som anses lämpliga för patienten. Detta innebär att patienten kan bli hänvisad till en annan vårdenhet eller endast få råd kring vad patienten kan göra själv för att må bättre (Region Skåne 2022).

Det finns olika faktorer som skiljer vuxenpsykiatrien från barn- och ungdomspsykiatrien. Till exempel läggs det större ansvaret för patienten att själv ta ansvar för sin vård. Exempel på saker som förändras är att kallelsen skickas direkt till patienten själv. Vid övergången finns det dock möjlighet att behålla samma vårdplan som tidigare använts på barn- och ungdomspsykiatrien, detta sker då i samråd mellan patienten och personalen på vuxenpsykiatrien. Det ställs krav på att patienten själv är ärlig med sina förväntningar och mål för att vården ska kunna bli så bra som möjligt (Region Skåne 2022).

Det går att antingen ha kontakt via fysiska besök, via länk, via telefon eller genom chatt, det är upp till patienten själv. Ifall en patient tidigare haft tolk närvarande under sina möten på

barn- och ungdomspsykiatrin kommer detta erbjudas även på vuxenpsykiatrin. Det finns en sekretess inom vården vilken avgör att information om en patients vård inte får lämnas ut varken till privatpersoner eller andra myndigheter. Patienten får därmed bestämma själv ifall hen vill ha en närstående informerad och närvarande vid sina besök. Ingen information får lämnas ut utan patientens medgivande (Region Skåne 2022).

Den svenska psykiatrin är indelad i tre olika discipliner: barn- och ungdomspsykiatrin, vuxenpsykiatrin samt rättspsykiatrin. Trots att beröringspunkterna för dessa tre discipliner är många så saknas ofta tillförlitlig och viktig kunskap om varandra samt det arbete som utförs på vardera enhet. Vidare är det tydligt att även mer allmänna kunskaper om gränserna och samarbetet disciplinerna emellan saknas. När det gäller den kunskap som faktiskt finns visar denna ofta stora brister i övergången. Dessa brister leder till stora problem för de unga vuxna som ofta upplever övergångsfasen som en svår och utmanande tid. Speciellt svårt blir de för de unga vuxna som lider av missbruk, kriminalitet eller psykos och där behovet av vård är stort. Vidare är det inte ovanligt att man under samma period som övergången äger rum också hamnar i kriminella kretsar, utvecklar stora sociala problem eller i värsta fall tar sitt liv (Enqvist 2002, ss.10-14). Med detta i åtanke är det tydligt att samhället skulle vinna på ett förbättrat kunskapsutbyte och samarbete mellan de olika disciplinerna samt att mer forskning och kunskap om övergången är av stor vikt.

3. Kunskapsläge

3.1 Sökning

I sökandet efter relevant forskning har vi använt oss av sökmotorerna LUBsearch och LIBRIS. I vår sökning på LUBsearch har vi begränsat oss till vetenskapliga artiklar som varit peer-reviewed. Detta har resulterat i att många av de vetenskapliga artiklar vi använt är peer-reviewed, däremot inte alla. Vi har använt oss av sökord såsom “psykisk ohälsa”, “roll”, “samverkan”, “elev”, “BUP”, “skolkurator”, “transition” och “vuxenpsykiatri”. Sökorden har vi använt oss av i olika konstellationer samt på både svenska och engelska för att få fram träffar. Vidare har vi också använt oss av en kedjesökning där vi genom de relevanta artiklar vi hittat letat vidare i dess referenslista och på så vis funnit ytterligare referenser av betydelse för vår uppsats. Utifrån sökningar på Google har vi funnit tidigare arbeten med liknande teman, där har vi återigen använt oss av en kedjesökning för att hitta relevanta referenser. Utifrån en svensk kontext är Lindgren, Söderberg och Skär tongivande inom ämnet, därmed har två artiklar av dessa författare använts.

3.2 Övergångar inom vården

I Lindgren, Söderberg och Skärs (2013) artikel *The Gap in transition Between Child and Adolescent Psychiatry and General Adult Psychiatry* har empiri samlats in utifrån fokusgruppsdiskussioner med yrkesverksamma inom både barn- och ungdomspsykiatri samt inom vuxenpsykiatri. Diskussionerna har utgått från temat unga vuxnas övergång mellan enheterna. Det framkom att det under övergången fanns andra förväntningar på individen, dels en förväntning på en större mognad samt en förväntning på att ta större ansvar för sina handlingar. Övergången från barn till vuxen är en sårbar tid i livet och de unga vuxna som har beteendemässiga och emotionella svårigheter kan ha större besvär att klara av detta ansvar (Lindgren, Söderberg & Skär 2013 s.103).

Barn- och ungdomspsykiatri respektive vuxenpsykiatri utgår från olika vårdkulturer. Barn- och ungdomspsykiatri utgår från en mer familjeorienterad vård medan vuxenpsykiatri arbetar mer individanpassat. Dessa olika vårdkulturer skapar ett avstånd i övergången vilket kan bli en utmaning för patienterna och deras anhöriga likväl som de professionella

(Lindgren, Söderberg & Skär 2013 s.107). Inom vuxenpsykiatri har patienten rättigheten att själv bestämma över hur delaktiga ens anhöriga ska vara över vården, vilket de professionella såg som ett bekymmer eftersom stödet från anhöriga ofta var en viktig resurs för en fungerande övergång. De professionella inom vuxenpsykiatri belyste vidare att de unga vuxna som remitterades till vuxenpsykiatri behövde ta mycket ansvar för sin vård och därmed blev deras egna motivation avgörande för vilken vård de fick. Samtidigt såg de professionella att det också kunde finnas fördelar med detta ansvar eftersom det gav unga vuxna tillfälle att mogna och växa (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.105).

De professionella såg de tydliga gränser mellan de olika enheterna som en nackdel eftersom det kunde försämra vårdens kontinuitet och därmed ge ett sämre kliniskt utfall för klienten (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.103). Båda enheterna beskrev att det fanns mycket fördomar mot varandra vilket berodde på bristfällig kunskap om de olika enheterna. De professionella på barn- och ungdomspsykiatri kände sig ofta osäkra under övergången eftersom de kände att det var tvivelaktigt om ungdomen skulle tas emot av vuxenpsykiatri, vilket minskade möjligheterna till förberedelser för de professionella. Vidare upplevde de yrkesverksamma på barn- och ungdomspsykiatri att de hade bristfällig information om vuxenpsykiatri. Detta bidrog till en osäkerhet även hos patienter och anhöriga eftersom möjligheten att få svar på sina frågor om vuxenpsykiatri upplevdes begränsad (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, ss.105-106).

Båda enheterna var dock överens om att ett bättre samarbete skulle vara gynnsamt. De var också överens om att övergången borde fokusera på mognad snarare än en bestämd ålder. Möjligheten till ett uppföljningsmöte för klienten under och efter övergången för att kontrollera att den varit välfungerande sågs också som en viktig åtgärd mot förändring (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.107).

I Lindgren, Söderberg och Skärs (2014) artikel *Managing Transition with Support: Experiences of Transition from Child and Adolescent Psychiatry to General Adult Psychiatry Narrated by Young Adults and Relatives* har istället ungdomar och deras anhöriga intervjuats. I artikeln beskrivs hur den unga i samma period som den övergår till vuxenpsykiatri samtidigt övergår till ett nytt och mer självständigt liv. Det är mycket vanligt att de som varit aktuella inom barn- och ungdomspsykiatri fortsätter till vuxenpsykiatri, men däremot är det ovanligt med framgångsrika övergångar. En individuell vårdplanering med kunskap om

övergången samt anhöriga som är delaktiga i processen är dock faktorer som visat sig vara framgångsrika (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, s.1).

Studien visar vidare att tre kategorier är särskilt centrala hinder vid övergången. Det första hindret är att man är myndig men inte mogen. De unga vuxna kände att det var svårt att klara det nya ansvaret där man själv behövde ha kontroll över samt kontakt med vården. Många tyckte det hade varit önskvärt ifall vuxenpsykiatrin besökt barn- och ungdomspsykiatrin för att ge information och möjlighet till att etablera kontakt redan innan övergången. Det andra hindret handlar om att gå från säkerhet och in i ovisshet. De unga vuxna upplevde att miljön på barn och ungdomspsykiatrin hade varit mer glad och familjär än på vuxenpsykiatrin. Eftersom de upplevde det tagit tid att bygga upp tillitsfulla relationer, fanns en oro över hur relationerna på vuxenpsykiatrin skulle bli. Det sista hindret handlar om att känna sig utlämnad och hantera bekymmer, inte sällan skapades en lucka av väntetid mellan enheterna. De unga hanterade detta genom att antingen ta stöd av anhöriga eller vara starka själva. Det skapades ofta en ökad oro och ångest vilket ledde till att medicineringen tilltog. Många av de unga vuxna kände sig utlämnade på grund av skillnaden mellan vårdkulturerna (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, ss.4-5).

Artikeln belyser att eftersom de unga vuxna kämpar med flera övergångar samtidigt i livet skapas andra behov jämfört med vuxna. Det är av vikt att de professionella är medvetna om detta samt tar familjeperspektivet i beaktning. Det är även viktigt att vuxenpsykiatrin ger de unga vuxna tid och utrymme att skapa nya tillitsfulla relationer samt kontinuitet, för att minska risken att någon faller mellan stolarna (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, s.6).

Artikeln *Transition to adult care: systematic assessment of adolescents with chronic illnesses and their medical team*, skriven av Huang et al. (2011) utgår från fokusgruppsdiskussioner med vårdgivare samt patienter med kronisk sjukdom. Artikeln ämnar att hitta faktorer som underlättar övergången då den visat sig att den kan upplevas traumatisk, bidra till att sjukdomar och symptom förvärras och i värsta fall även dödlighet. Artikeln presenterar tre teman som påverkar övergångsprocesser vilka är föräldrarnas engagemang, kommunikation mellan enheterna samt de olika vårdkulturerna (Huang et al. 2011, ss.994-995). Vad gäller föräldrarnas engagemang så avslutas detta ofta direkt när patienterna flyttas till en vuxenenhet vilket gör att patienten inte får någon tid att förbereda sig för det nya ansvaret. Vårdgivarna var överens om att föräldrarnas engagemang hade stor betydelse för hur

framgångsrik övergången blev men samtidigt kunde de också se hinder med engagemanget. De professionella menade nämligen att mer ansvar i vissa fall kunde ge patienterna en drivkraft att själva ta ansvar och öka kontrollen över den egna vården. Det var viktigt för de professionella att minska föräldrarnas roll för att ge de unga större chanser att lära sig ta ansvar. De patienter som redan var självgående i hanteringen av sina sjukdomar kände att övergången fungerade bra och att vuxenvården arbetade mer effektivt (Huang et al. 2011, ss.995-996).

Angående kommunikationen menade patienterna att de hade önskat en bättre kommunikation mellan enheterna eftersom de ofta upplevde att det var dåligt skickade remisser. De patienter som hade vårdgivare med god kommunikation upplevde en smidigare övergångsfas. När det kommer till vårdkulturen upplevde en stor del av patienterna att de hade mycket starka band till barnvården och deras känsla var att vuxenheten inte kunde erbjuda dem samma typ av vård (Huang et al. 2011, ss.995-997).

Vårdgivarna beskrev att övergången aldrig var standardiserad eftersom det fanns en saknad av övergångsprotokoll. Patienternas självständighet påverkades av deras neurokognitiva utvecklingsstadier och mognadsnivå vilket blev avgörande för hur patienterna hanterade det nya ansvaret. Vårdgivarna tänkte att en smidigare övergång kunde skapas genom att innan övergången dela ut information genom broschyrer, överföra journaler samt låta patienten träffa någon från vuxenvården (Huang et al. 2011, s.996).

Mind the gap: the interface between child and adult mental health services är en artikel skriven ur en brittisk kontext av Singh et al. (2005). I Storbritannien till skillnad från Sverige finns det inget nationellt system för hur överföringen ska gå till eller när detta ska ske. Trots att många ungdomar led av psykisk ohälsa så hade de i allmänhet dålig kunskap om vilken hjälp som gick att få som vuxen med samma problematik. De problem som har identifierats i övergångsfasen är att samarbetet och kommunikationen misslyckats samt att tillgången till psykoterapi varit bristfällig inom vuxenpsykiatri. Medan vuxenpsykiatri fokuserar på det mentala tillståndet hos individen så har barnpsykiatri ett mer sociologiskt perspektiv vilket omfattar både familjesystemet och de utvecklingsmässiga behoven som kan finnas. De unga vuxna hamnar därmed ofta i kläm mellan två varierade tjänster, där den ena ser på deras problematik som en del av familjen och den andra betraktar dem som autonoma och vuxna.

Denna problematik kan riskera att den unge tar avstånd från vården (Singh et al. 2005, ss.292-293).

Ungdomstiden bidrar till en viss diagnostisk osäkerhet eftersom det är svårt att avgöra ifall den psykiska ohälsan är mycket allvarlig eller om det endast beror på en normal tonårstid som är präglad av mycket känslor. Även det faktum att droganvändning är vanligt i ungdomstiden försvårar chanserna att ta emot hjälp (Singh et al. 2005, s.293). I studiens resultat framgår att det hade varit gynnsamt att inrätta specifika riktlinjer, protokoll, förvaltningsplaner, forskning samt specialister för just åldersgruppen unga vuxna. En del av problemet är dock att det finns en brist på den typ av personal som är specialinriktad i ålderskategorin (Singh et al. 2005, s.294).

3.2.1 Sammanfattning av övergångar inom vården

Även om artiklarna är skrivna utifrån olika perspektiv och länder så finns det flera aspekter där resultaten tangerar vilket visar på en samstämmig bild från forskarvärlden kring hur situationen vid övergången fungerar och upplevs. Något som flera artiklar belyste var att det fanns en stor skillnad i vårdkulturerna mellan enheterna och att detta sågs som en bidragande faktor till problem både av de unga, deras anhöriga samt de professionella. Vidare lyfte flertalet av artiklarna upp bristen på information och kunskap som två försvårande faktorer för övergången. Fortsatt var även ungdomstidens sårbarhet och svårigheter någonting som majoriteten av artiklarna kunde konstatera var försvårande för övergången.

3.3 Skolkuratorer, deras roll och samverkan

I Skolkurator sökes - Skolhuvudmäns beskrivning i platsannonser av skolkuratorns uppdrag, arbetsuppgifter, organisation, kvalifikationer och färdigheter skriven av Jansson, Evertsson & Perlinski (2021) framkommer det att skolkuratorernas arbete har sin grund i 50-talet då skolhälsovården gjorde entré. Kuratorns uppgift var då att medla mellan skola, hem och barnavårdsmyndigheter. 2010 utgavs en ny skollag i Sverige där en samlad elevhälsa blev en central del vilket bidrog till att det psykosociala arbetet inom skolan getts en tydligare position. Samtidigt belyser artikeln att skolkuratorernas uppdrag och arbetsuppgifter ofta uppfattas som otydliga. Möjligtvis handlar denna brist på tydlighet om att skolhuvudmän och skolkuratorer har olika syn på vad som ska ingå i uppdraget (Jansson, Evertsson & Perlinski 2021, s.290).

Skollagen är den ramlag där skolkuratorns uppdrag är formulerat. Ramlagen skapar ett betydande handlings- och tolkningsutrymme för skolhuvudmännen där uppdraget samt arbetsuppgifterna kan anpassas till lokala behov och förhållanden på respektive skola. Skolhuvudmännens förväntningar på skolkuratorns uppdrag var att de främst skulle säkerställa att alla elever uppnådde kunskapskraven. Skolkuratorerna ansåg däremot att deras uppdrag var mer kopplat till elevhälsan och arbeta för elevernas välmående (Jansson, Evertsson & Perlinski 2021, s.304).

Artikeln *Moving beyond schedules, testing and other duties as deemed necessary by the principal: The school counselor's role in trauma informed practices* är skriven i en amerikansk kontext av Howell et al. (2019). Det beskrivs att skolkuratorer har många olika arbetsuppgifter och fyller många olika roller. Många av de arbetsuppgifter som skolkuratorerna förväntas göra ingår inte i deras utbildning. Artikeln understryker att det är viktigt att skolkuratorerna får en röst vid skolrelaterade beslut eftersom de bidrar med ett annat perspektiv än övrig skolpersonal (Howell et al. 2019 ss.26-27).

Tonåren karakteriseras av en snabb utveckling både fysiskt, psykiskt, känslomässigt och intellektuellt. Under tonårstiden skapas och utvecklas den egna identiteten. Det är därmed av stor vikt att skolkuratorerna är närvarande varje dag i skolan för att kunna möta eleverna. Vidare är det också viktigt att skolkuratorn är integrerad i skolrutinerna samt har goda relationer med både elever och personal. Skolkuratorer har ofta mycket kunskap om elevers historia och kan därför fungera som en länk till övrig personal där det behövs information om extra stöd till elever. I mötet med övrig personal eller vårdnadshavare kan skolkuratorn fungera som ett bra stöd för eleverna och närvara för deras räkning. Det är viktigt att skolkuratorn uppmärksammar förändringar hos elever vad gäller exempelvis närvaro och akademiska prestationer då detta kan vara tydliga signaler på att en elev inte mår bra (Howell et al. 2019, ss. 28-31).

3.3.1 Sammanfattning av skolkuratorns uppdrag

I båda artiklarna belyses skolkuratorns otydliga uppdrag och arbetsuppgifter. Uppdraget verkar anpassas till respektive skola. Som Jansson, Evertsson & Perlinski (2021) illustrerar kan synen på uppdraget skilja sig åt mellan skolkuratorerna själva och deras chefer. Skolkuratorns syn på sitt arbete utifrån artiklarna verkar främst vara att finnas där för

eleverna, att vara en röst för den enskilda eleven samt att samverka och koordinera med andra myndigheter.

3.4 Ungas psykiska ohälsa

Svenska läkaresällskapet har gett ut en artikel med förslag på hur man kan motverka den psykiska hälsotrenden hos unga. Den psykiska ohälsan har ökat anmärkningsvärt och de två främsta faktorerna till detta menar läkaresällskapet är skolstress samt det nuvarande levnadssättet i samhället. Jämfört med 1980-talet har andelen 13-15 åringar med psykiska besvär fördubblats. Elevhälsan har en viktig del i det hälsofrämjande arbetet genom att både identifiera och ge stöd till elever. Det nya betygssystemet har setts ge en stor påverkan på ungas psykiska ohälsa, då skolstressen ökat och blivit en psykosomatisk stress. Det här ger en förklaring till varför elevhälsan har en så central roll när det gäller hälsofrämjande insatser (Korhonen et al. 2022).

Artikeln belyser vikten av samarbete mellan skolans elevhälsa och hälso- och sjukvården. Svenska läkaresällskapet menar att problemet är något som behöver uppmärksammas hos beslutsfattare för att det ska kunna ske en förändring. Vilka förebyggande åtgärder som finns i form av till exempel stödresurser eller förebyggande program men även graden av myndighetssamverkan har stor variation beroende på vart i landet man bor. Elevhälsan har visat sig vara bättre på att upptäcka fysiska funktionsbegränsningar men när det gäller den psykiska hälsan har de varit mindre framgångsrika (Korhonen et al. 2022).

3.5 Kunskapslucka

En stor del av den forskning vi funnit rörande skolkuratorer och deras arbetssituation rör deras samverkan med andra yrkesgrupper inom skolan såsom lärare, rektorer eller elevhälsoteamet. Utifrån våra sökningar upplever vi att allt mindre forskning går att finna om skolkuratorers samverkan med andra yrkesgrupper och enheter utanför skolan, som exempelvis psykiatrin. Detta trots att skolkuratorns kontakter med andra yrkesgrupper i skollagen beskrivs som en central del i skolkuratorns uppdrag. Det vill säga, andra organisationers påverkan på skolkuratorers arbete är svår att finna med den forskning som finns i dagsläget.

Angående våra sökningar kring övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri har vi hittat relativt mycket forskning. Däremot har fokuset för den forskning vi hittat varit inriktad på patienters, anhörigas och yrkesverksamma inom psykiatriens perspektiv på övergången. Skolkuratorer på gymnasienivå träffar elever både innan, under och efter övergången. Därmed har skolkuratorer ett viktigt utifrånperspektiv som professionella inom psykiatri saknar. Då vi inte hittat någon forskning om skolkuratorernas utifrånperspektiv på övergången för de elever de möter i skolan som även har kontakt med psykiatri kan vi anta att det finns en kunskapslucka här. Denna kunskapslucka är viktig att fylla då den får relevans för skolkuratorers arbetssituation och för patientens välbefinnande i en övergång och är därmed av hög relevans för socialt arbete.

4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

4.1 Övergångens förutsättningar

4.1.1 Transition

Vi kommer använda oss av teorin om transition som etablerats av den egyptisk-amerikanska sjuksköterskeforskaren och medicinska sociologen Afaf Meleis. Teorin har sin grund inom vården och används inte sällan som förklaringsmodell till de övergångsfaser som sjuksköterskor möter under sitt arbetsliv, både vad gäller deras patienter likväl som de själva (Meleis 2010, s.11). Med transition som en av studiens teoretiska utgångspunkter ämnar vi att söka svar på hur skolkuratorer upplever att övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri fungerar för elever. Teorin är relevant för vår studie då den förklarar förändringar och dess påverkan på individers liv inom en vårdkontext. Eftersom att psykiatri är en del av vården och vi intresserar oss för hur elever påverkas av övergången anser vi att transitionsteorin är lämplig för vår studie.

Transition definieras av en period av förändring som sker mellan två relativt stabila tillstånd vilket blir en övergångsfas. Transitionen är en slags rörelse eller passage från en plats till en annan eller från ett tillstånd till ett annat där ett svarsmönster uppstår hos individen. Dessa svarsmönster kan exempelvis vara lycka, upprymdhet, desorientering eller ångest.

Svarsmönstren är individuella och kan därför skilja sig åt från person till person trots att de erfar liknande övergångsfaser (Chick & Meleis 2010, ss.25-27). Transition kan bidra till att individen förändrar sin identitet och roll samt sina förmågor, relationer och beteendemönster (Schumacher & Meleis 2010, s.41).

Transitionen är en process och upplevs inom ett visst tidsspann. Den har sin start vid den första förväntan på en förändring och avslutas när individen åter befinner sig i ett stabilt tillstånd. Det centrala i transitionen handlar dels om processen men också om resultatet av interaktionen med andra människor och miljöer under övergången. Miljön är ett betydelsefullt begrepp inom transitionsteorin. Miljön som transitionen pågår i kan antingen försvåra eller underlätta transitionsfasen (Chick & Meleis 2010, ss.27-29). Ett exempel kan vara ifall en person blir synskadad, då kan miljön antingen underlätta eller hindra personens transition beroende på ifall det finns synanpassade lokaler eller inte.

Tonårstiden är en tid där utvecklingsövergångar är vanligt förekommande. Transitioner är komplexa processer och under en given tidsperiod kan flera transitioner inträffa samtidigt. Faktorer som mening, förväntningar, kunskapsnivå, förberedelse, miljö samt vilket känslomässigt och fysiskt befinnande individen har påverkar hur transitionen upplevs samt vilka konsekvenser transitionen får. Subjektivt välbefinnande, goda relationer samt rollbehärskning är alla indikationer på framgångsrika transitioner (Schumacher & Meleis 2010, ss.38-39). I de fall inom vården där stöttning från anhöriga saknades samt god kommunikation med professionella uteblev, upplevde patienterna känslor som frustration, förvirring och maktlöshet (Schumacher & Meleis 2010, s.43)

En person som befinner sig i en transitionsprocess kan vara mindre benägen att söka vårdkontakter eftersom det tidigare kända tillvägagångssättet kan vara förändrat, till exempel om personen flyttar till ett nytt land eller annan vårdenhet. Detta kan leda till att kontakt med vården inte tas förrän personen befinner sig i en krissituation. Nya miljöer och en saknad av bekanta resurser kan leda till starka känslor av osäkerhet och ångest (Chick & Meleis 2010, s.34).

4.2 Professionens förutsättningar

4.2.1 Jurisdiktion

Jurisdiktion samt begreppet professionell osäkerhet som kommer att presenteras längre ner är båda relevanta begrepp för att kunna besvara vår frågeställning kring skolkuratorers arbetssituation. Den amerikanska sociologen Andrew Abbott (1988) har inom sin professionsteori utvecklat begreppet jurisdiktion. Det yrkesområde som en profession har kontroll och monopol över benämns med begreppet jurisdiktion (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, s.95). Jurisdiktionen är det som beskriver vilken profession som har ansvar över vilket arbetsområde. När nya lösningar upptäcks alternativt att den som tidigare varit ansvarig tappat kontrollen eller avsagt sig jurisdiktionen utvecklas professioner (Abbott 1988, s.3).

Varje profession är med jurisdiktionsband kopplad till ett antal uppgifter. Dessa band är inte bestående, då de ingår i ett system där konkurrens och interaktion ständigt sker gentemot

andra professioner. När sociala krafter påverkar professioner bidrar detta med att yrkesgruppers uppgifter antingen uppstår, försvinner eller byts ut, vilket leder till att professioner både utvecklas och byter karaktär. Professioner är på så sätt kontextbundna över miljö och tid. De uppstår och förändras utifrån de utmaningar som för tillfället finns i samhället (Abbott 1988, s.33).

Staten kan med hjälp av legitimation ge yrkesgrupper maximal jurisdiktion där professionen ges fullständiga rättigheter att själva bestämma över hur tjänster ska utföras, planeras och utföras. Detta ger även en kontroll över professionens utbildning (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, s.95). Socionomyrket är baserat på en akademisk utbildning som utgörs av vetenskaplig forskning. Däremot är professionens jurisdiktion relativ då absoluta lagstiftande gränser saknas, vilket synliggörs i socionomyrkets bredd. Professionen påverkas mycket av det politiska styret vilket gör att arbetsuppgifter samt handlingsutrymmet kan skilja sig mycket åt från organisation till organisation (Dellgran 2016, s.255). Då det sociala arbetet inte är ett legitimationsyrke pågår en ständig diskussion om vad yrket ska innebära och vilken roll professionen ska ta i samhället. Vidare behöver socionomer ständigt samarbeta med och lämna över arbete och ansvar till andra yrkesgrupper inom jurisdiktionen, det vill säga socionomer inom andra organisationer. Samarbete med exempelvis läkare, psykologer och polis kan också vara nödvändigt i syfte att nå lösningar och interventioner för sociala problem. Exempelvis kan ansvar för en behandling lämnas över till ett arbetsteam med andra socionomer samt läkare och sjuksköterskor (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, ss.95-96)

Det finns olika former av jurisdiktion varav en är den underordnade jurisdiktionen. Den utgår från att en profession ställer sig underordnad en annan och följer denna. Trots att en profession blir underordnad försvinner inte professionens kunskap utan endast deras uppgifter kan komma att ändras (Abbott 1988, s.57). Den dominerande jurisdiktionen får ökad makt, möjlighet till påverkan och en högre politisk och organisatorisk position. Exempelvis har läkare inom sjukvården och socionomer inom socialtjänsten en dominerande jurisdiktion, till skillnad från socionomer inom skolan eller sjukvården (Dellgran 2016, s.256).

4.2.2 Professionell osäkerhet

En annan teoretisk utgångspunkt för studien är professionell osäkerhet. Att vara socionom bidrar med en ständig professionell balansgång vad gäller att kunna navigera i förväntningar från rollen, professionen samt den egna personen. Detta kan leda till en professionell osäkerhet. För att motverka osäkerhet och uppnå professionell säkerhet, även kallad diskretion, krävs att socionomen känner hanterbarhet och trygghet i de situationer den möter. Detta nås av tydlighet kring det egna uppdraget samt god kunskap om hur handlingsutrymmet kan användas (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, ss.126-127).

Hela tiden finns möjligheter för den professionella att använda sig av sitt handlingsutrymme, både för att påverka professionen samt den egna personen, detta i syfte att bättre kunna möta patienters behov av behandling. Det krävs dock av socionomen att denne erkänner de osäkerheter som finns, reflekterar över dessa samt kommer fram till ett ställningstagande kring vilket som är det mest fördelaktiga agerandet för klienten (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, ss.126-127). Det finns dock en risk att socialarbetaren hamnar i ett passivt förhållningssätt när de upplever maktlöshet över sina möjligheter att påverka en situation. Det passiva förhållningssättet kan leda till att socionomen undviker att agera till dess att en moralisk gräns nås i en akut situation (Ponnert 2013, s.51).

Som nämnt, krävs en tydlighet i det professionella uppdraget för att socionomer ska känna att de kan hantera och känna sig trygga i sina arbetsuppgifter, vilket i sin tur är en grundförutsättning för att god behandling ska kunna uppnås. Eftersom studiens syfte är att undersöka vilken betydelse elevernas övergång får för skolkuratorns arbetssituation anser vi begreppen professionell osäkerhet och jurisdiktion som lämpliga. Detta eftersom vi med dessa teoretiska utgångspunkter vill kunna synliggöra hur skolkuratorns arbetssituation kan påverkas av faktorer som andra professioner samt sitt egna handlingsutrymme.

5. Metod

5.1 Metodologiska överväganden

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden bygger på en kunskapsteoretisk förståelse av verkligheten där kunskapen produceras genom att utforska hur deltagarna tolkar den sociala verkligheten (Bryman 2018, s.455). Synen på att människan besitter kunskaper och erfarenheter är central för den kvalitativa metoden (Bryman 2018, s.477). Den kvalitativa metoden är fördelaktig när en studie ämnar att indirekt studera ett fenomen som kan vara svårt att upptäcka direkt, som exempelvis känslor, tankar och upplevelser. Till skillnad från den kvantitativa metoden är den kvalitativa inte mätbar (Ahrne & Svensson 2022, s.10). Syftet med studien är att undersöka skolkuratorers upplevelser kring övergången inom psykiatrin. Studien har därför intresserat sig för skolkuratorernas individuella perspektiv, där en kvalitativ ansats ansetts fördelaktig.

Empirin har samlats in genom intervjuer med yrkesverksamma skolkuratorer. Att använda intervjuer som forskningsmetod är gynnsamt när man vill få förståelse för erfarenheter och undersöka synvinklar. Kunskapen som intervjuer producerar skapas i interaktionen mellan intervjuaren och respondenten då intresse väcks hos båda parter i dialogen (Kvale 2014, ss.17-18). Det uppstår ett utbyte av kunskap där respondenten bidrar med ny kunskap och viktiga perspektiv. Genom intervjuer är det möjligt att utforska olika sociala förhållanden men även enskilda personers känslor och upplevelser (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, ss.56-57).

Semistrukturerade intervjuer gör det möjligt att anpassa ordningen på frågorna samt skapa ett utrymme för följdfrågor, detta till skillnad från fasta frågeformulär. Intervjun som metod skapar därför en bredare bild med fler nyanser (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.60). Vi har valt att genomföra semistrukturerade intervjuer vilket är en intervjuform där frågorna utgår ifrån teman. Intervjuernas teman är skolkuratorns bakgrund, psykiatrins övergång samt arbetssituationen. Utifrån dessa teman har vi förberett en semistrukturerad intervjuguide (Bilaga 1) vilket bidrar med en struktur i intervjun. Intervjuguiden skapar samtidigt en flexibilitet både för respondenten och intervjuaren att gå ifrån den ursprungliga ordningen (Bryman 2018, s.563).

5.2 Urval

Urvalet till en intervju påverkas helt av vad studien ämnar att undersöka. Vi genomförde ett tvåstegsurval där vi först valde ut vilken grupp vi ville intervjua, i vårt fall yrkesgruppen skolkuratorer. Därefter gick vi vidare för att hitta enskilda skolkuratorer att intervjua (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, ss.61-62). Vår tanke var att begränsa urvalet till Malmö stad då det är en relativt stor kommun med många gymnasieskolor men ändå ett geografiskt begränsat område. Vi kontaktade en samordnande kurator för de kommunala gymnasieskolorna i Malmö som vidarebefordrade vår förfrågan till kuratorerna på respektive skola. Då inga respondenter hörde av sig valde vi att bredda vårt urval.

Vår första tanke var att psykiatrin kan se olika ut i olika kommuner då enheterna kan vara uppbyggda på olika sätt och att det därför fanns en fördel med att intervjua skolkuratorer arbetandes i samma kommun. Vi upptäckte fort att eleverna på respektive gymnasium är folkbokförda i olika kommuner och därmed är kopplade till olika psykiatriska enheter om än i samma region. Med denna insikt insåg vi att det inte längre var lika viktigt att hålla oss inom en och samma kommun. Vi antog också att det inte gör någon skillnad för skolkuratorernas kontakt med psykiatrin ifall de arbetar på en kommunal eller privat skola, därför har inget urval gjorts utifrån detta. Inget ytterligare urval har heller gjorts utifrån ålder, kön eller arbetserfarenhet. Vårt enda krav på våra intervjupersoner var därför att de skulle arbeta som skolkurator på en gymnasieskola i Skåne.

Eftersom vi inte fick några svar från de kommunala skolorna i Malmö hörde vi av oss till kuratorerna på de privata gymnasieskolorna i Malmö, alla gymnasieskolor i Lund samt vissa gymnasieskolor i kranskommunerna. Slutligen kontaktade vi även de kommunala gymnasieskolorna i Malmö igen, fast denna gång direkt till skolkuratorerna. Detta resulterade i åtta intervjuer: fyra i Malmö, två i Lund samt två i närliggande kranskommuner. Vi har genomfört intervjuer på tre privata gymnasieskolor och fem kommunala. Genom att intervjua sex till åtta personer får studien en bredare bild av fenomenet som undersöks. Anledningen till att intervjua fler personer är för att få en säkrare bild av fenomenet och säkerställa att inte enskilda personliga åsikter och uppfattningar får för stor påverkan (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.64).

Nedan presenteras en tabell över vårt urval gällande skolor, kommuner, fiktiva namn samt vilken sektor skolorna drivs i. I studien används fiktiva namn i syfte att anonymisera respondenterna. De fiktiva namnen har även en funktion av att skapa en känsla av humanitet i studien.

Skola	Kommun	Sektor	Fiktivt namn
Skola 1	Malmö	Privat	Diana
Skola 2	Malmö	Privat	Hedvig
Skola 3	Kranskommun	Kommunal	Camilla
Skola 4	Malmö	Kommunal	Robin
Skola 5	Lund	Kommunal	Evelina
Skola 6	Kranskommun	Kommunal	Ingrid
Skola 7	Malmö	Privat	Kim
Skola 8	Lund	Kommunal	Liv

5.3 Metodens tillförlitlighet

Två begrepp som har sitt ursprung i den kvantitativa metoden är validitet och reliabilitet. Till viss del används begreppen också inom den kvalitativa forskningen men en diskussion har uppstått kring om det finns andra begrepp med större relevans och lämplighet. Detta eftersom att validitet och reliabilitet förutsätter att det går att komma fram till en exakt och absolut sanning av den sociala verkligheten, vilket inte är möjligt inom den kvalitativa forskningen (Bryman 2018, ss.465-467). Med detta i åtanke valde vi istället begreppen äkthet och tillförlitlighet som utgångspunkt för att bedöma metodens tillförlitlighet.

Tillförlitlighetsbegreppet utgår från fyra delkriterier vilka är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt en möjlighet att styrka och konfirmera. Trovärdighet utgår från att fastställa att man utgått ifrån de regler som finns för att få fram sina resultat. Det är även viktigt att låta människorna från den sociala verkligheten ta del av resultaten för att öka studiens trovärdighet (Bryman 2018, s.467). Under våra intervjuer har respondenterna erbjudits

möjligheten att få studien skickad till sig efter avslutat arbete vilket ökat studiens trovärdighet.

Genom att skriva en så innehållsrik samt tydlig analys som möjligt har vi ämnat att söka läsarens förståelse för det vi undersökt. En fylligare beskrivning av det undersökta fenomenet gör det lättare för läsaren att avgöra hur överförbara resultaten är på andra miljöer. Vi har även varit transparenta genom vår studie och gett läsaren möjlighet att ta del av hela forskningsprocessen genom metodavsnittet, detta i syfte att öka pålitligheten. Vid insamlandet av empirin samt den teoretiska forskningen har vi ansträngt oss för att vara objektiva. Respondentens svar har varit i fokus, detta för att motverka att våra egna åsikter eller värderingar skulle påverka resultatet. Eftersom den kvalitativa metoden inte kan komma fram till en objektiv sanning har vi ansträngt oss för att i varje steg handla i god tro (Bryman 2018, ss.468-470).

Äktheten till skillnad från tillförlitligheten har ett mer forskningspolitiskt förhållningssätt och hanterar de konsekvenser och verkan som forskning kan ge upphov till. Även här finns fyra kriterier som är viktiga att förhålla sig till. Målsättningen med vår studie har varit att bidra till katalytisk-, ontologisk och pedagogisk autenticitet samt intentionen att bidra med en rättvis bild. Vi har därmed genomfört studien med en strävan att de yrkesverksamma respondenterna ska få en klarare uppfattning av fenomenet som helhet och hur det samspelar med den egna sociala arbetsmiljön. Studiens målsättning har varit att ge respondenterna en klarare bild också över hur andra skolkuratorer upplever övergången och förhoppningsvis har förändringsmöjligheter här blivit tydliga. Att nå en rättvis bild handlar om att i studien noga och rättvist beskriva de uppfattningar och åsikter som de yrkesverksamma delat med sig av under intervjuerna (Bryman 2018 s.470).

5.4 Bearbetning och analys

Intervjuerna har ljudinspelats och sedan transkriberats i sin helhet. Bearbetningen startade med kodning, vilket gjordes genom att läsa igenom det transkriberade materialet och sedan leta upp relevanta teman där nyckelbegrepp kunde koda in. Vi identifierade totalt sex stycken teman med cirka tre nyckelbegrepp per tema. Därefter färgmarkerade vi varje tema i det transkriberade materialet för att så sätt synliggöra meningen i de olika textsegmenten, vilket underlättade för oss när vi började att analysera vårt material (Kvale 2014, s.241).

Vi fann våra teman och nyckelbegrepp genom att granska vårt transkriberade material och identifiera vad vi tyckte var intressant och relevant utifrån våra frågeställningar. Våra teman utvecklades en del under arbetets gång. De teman och nyckelbegrepp vi funnit var dessa:

- Tema 1: Olika vårdkulturer. Nyckelbegrepp: Vilken problematik krävs, familjens inblandning, ungdomens ansvar.
- Tema 2: Positiv övergång. Nyckelbegrepp: Bra exempel, lösningar.
- Tema 3: Negativ påverkan för elevernas mående. Nyckelbegrepp: Osäkerhet, kontinuitetsavbrott, medicinering, väntetid, att bli utskriven.
- Tema 4: Tid för övergång. Nyckelbegrepp: Ålder, mognad, psykisk påverkan, skör tid, yttre omständigheter.
- Tema 5: Ökad belastning på skolkuratoren. Nyckelbegrepp: Resurser till tid, kunskap och ansvar.
- Tema 6: Gränsdragning. Nyckelbegrepp: Gränsdragning gentemot elever, psykiatri, ledning och den egna personen.

Vidare valde vi att utföra en analys där de mönster som vi urskiljt under vår kodning fick lov att omvandlas till skriftliga textsegment, vilka presenterar våra resultat (Lindgren 2014, s.71). Vi valde att starta vårt analysarbete parallellt med att vi fortsatt träffade respondenter samt transkriberade och kodade vårt material. I analysarbetet arbetade vi tema för tema och diskuterade för att sedan fortsätta med att skriftligt utarbeta det vi ansåg som mest betydelsefullt och relevant för att kunna besvara våra frågeställningar. För att bidra med tydlighet för läsaren i avrapporteringen valde vi en struktur där vi kontinuerligt presenterade ett resonemang i taget, använde oss av språkliga markörer vid presentation av empirin samt efterföljde varje utdrag från empirin med en djupare analys (Lindgren 2014, s.80).

I uppsatsens analysdel har vi presenterat vår empiri utifrån valda citat från intervjuerna. Eftersom studien inte ämnat att göra en språklig analys likt exempelvis en diskursanalys har vi valt att redigera språket i en del av citaten för att tydliggöra för läsaren vad som sagts.

5.5 Forskningsetiska överväganden

Man kan se på intervjustudier som ett moraliskt företag eftersom den produktion av kunskap som studien bidrar till påverkar samhällets förståelse för människors villkor. Likväl påverkar också intervjusituationen respondenten. Med detta i åtanke så blir det tydligt att forskning genom intervjuer är fyllda med både etiska och moraliska frågor vilket kräver en medvetenhet och ett etiskt förhållningssätt av forskaren (Kvale 2014 s.98).

Vägledande och viktigt för att uppnå en etiskt försvarbar studie är att följa de forskningsetiska principerna fastställda av vetenskapsrådet. Dessa presenteras utifrån fyra huvudkrav vilka är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet och samtyckeskravet handlar om att upplysa de som berörs och deltar i forskningen om syfte samt att respondenten alltid har möjlighet att avbryta sin medverkan (Eldén 2020 s.30). Dessa krav togs i beaktning redan i det inledande skedet där ett informationsbrev (Bilaga 3) skickades ut till de tilltänkta respondenterna och där information utifrån dessa krav står med. Dessutom repeterades informationen under mötet för intervjun då respondenten fick tillfälle att ge sitt skriftliga alternativt muntliga samtycke (Bilaga 2).

Konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet handlar istället om de uppgifter som samlas in under processen. Att dessa ska förvaras med stark konfidentialitet och endast användas i det forskningsändamål som tidigare uppgetts (Eldén 2020 ss.30-31). Efter avslutat arbete kommer allt material från intervjuerna att raderas, på så sätt finns inte heller möjligheten till att använda materialet igen i en annan studie med annat syfte. Vår studie har ämnat att ta alla fyra krav i stor beaktning.

Med tanke på det som tagits upp om intervjustudien som ett moraliskt företag tänkte vi att en etisk svårighet med vår studie hade kunnat vara att vi frågade skolkuratorer om organisationer som de möjligtvis inte har så stor inblick i. Studien riskerade därför att skapa en ofullkomlig bild av arbetet på barn- och ungdomspsykiatri respektive vuxenpsykiatri. De eventuella problem som skolkuratorerna framhållit har möjligtvis rimliga förklaringar eller hade getts andra perspektiv på om vi istället bestämt oss för att intervjua yrkesverksamma inom psykiatri. Utifrån de kunskapsluckor inom fältet som vi belyst i

forskningsläget tänkte vi att det ändå var av stor vikt att intervjua just skolkuratorer eftersom deras erfarenheter och synvinklar inte har undersökts tidigare.

En ytterligare etisk svårighet vi tänkte kunde uppstå var att säkerställa att skolkuratorerna haft kontakt med elever under övergången inom en nära tid. Vi tänkte att detta skulle kunna påverka deras svar då de behöver minnas tillbaka samt att psykiatrins arbete kan ha utvecklats och förändrats därefter. Detta gör att det ställdes krav på oss att överväga respondentens förmåga att minnas tillbaka då vi strävade mot en rättvis bild av deras erfarenheter. Som intervjuare finns dock metoder att använda sig av för att hjälpa respondenten att minnas tillbaka på ett korrekt sätt. Detta kan exempelvis vara att ge respondenten gott om tid att besvara frågorna samt ställa konkreta frågor om specifika händelser (Kvale, 2014 s.66). Detta övervägande visade sig senare inte vara ett etiskt problem. Alla kuratorer hade erfarenheter och exempel i närtid.

Ytterligare en etisk aspekt vi tog i beaktning var säkerställandet av respondenternas anonymitet. Därför har vi valt att i analysen anonymisera en stad respektive en arbetsplats för att på så vis skydda respondenternas anonymitet.

6. Analys och resultat

6.1 Från en enhet till en annan

I avsnittet nedan kommer vi analysera vår första frågeställning utifrån transitionsteorin samt tidigare forskning på området. Vi kommer diskutera detta utifrån aspekter som uppkommit ur empirin samt har relevans för vår frågeställning kring hur skolkuratorer upplever att övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri fungerar. De aspekter vi tar upp är negativa respektive positiva erfarenheter av övergångsprocessen, skillnader mellan vårdenheterna samt åldern för övergång.

6.1.1 En oviss tid utan kontinuitet

Flera av de intervjuade kuratorerna hade negativa erfarenheter att framföra kring elevernas övergång från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri. Däremot poängterade flertalet av dem att kritiken de framförde till viss del inte gav en så nyanserad och allomfattande bild av situationen. Precis som citatet nedan belyser, argumenterade kuratorerna för att de elever som eventuellt upplever en positiv övergång inte söker sig till elevhälsan.

Alltså, jag tror det har funkad och jag säger nu att jag tror det, för då har det inte ens flaggats till mig riktigt. Utan, ja men det är redan en pågående kontakt och att det inte har lyfts med mig. Och det antar jag är ett bra betyg i sådana fall, så då antar jag att det funkar. För vi har många elever som har både BUP-kontakt och kontakt med psykiatri utan att jag har gjort någonting liksom. *-Robin*

Samtliga av respondenterna hade någon gång upplevt en negativ övergång för en elev. Ett ämne som kom upp under många intervjuer var att det ofta uppstår ett tidsmässigt glapp i övergången. Luckan som uppstår kan skapa mer oro och ångest för patienten (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, ss.4-5). I citatet nedan ger Diana sin bild av hur övergången brukar fungera.

Tyvärr ofta sämre än bättre. Det handlar ofta, tycker jag, om att det tar så lång tid. Att eleverna liksom blir hängande i luften. [...] För det är ju liksom aldrig bra att bli

hängande i luften, speciellt då man inte mår psykiskt bra och man ska byta helt miljö och man ska träffa ny behandlingspersonal och så liksom. [...] Ett onödigt stressmoment för eleven och dennes anhöriga. -*Diana*

Dianas erfarenheter är samstämmiga med den tidigare forskningen, det vill säga mer stress skapas ofta i en tid för övergång. Enligt transitionsteorin handlar detta om patientens svarsmönster, dessa är individuella och kan därför komma till uttryck olika för olika elever (Chick & Meleis 2010, ss.25-27). Vidare berättade Kim om de relationella svårigheter en elev beskrivit vid en övergång och vad dessa fick för konsekvenser.

Hon kände att hon fortfarande behövde hjälp och “nu ska jag ju träffa någon annan”. Det är inte ovanligt att det är det svåra. Ska jag börja om och ska jag berätta för dig, om och om igen, på något sätt. För henne var det, det var tufft. Ja, hon var osäker om hon ville ha en ny kontakt på något sätt, fast hon behövde det egentligen. - *Kim*

Citatet visar på svårigheten kring att skapa nya relationer i en övergång. Dessa svårigheter kan, som i fallet ovan, kännas så pass betungande att en elev väljer att avstå från den nya vårdkontakten. Konsekvenserna av en negativt upplevd övergång för elever belyser även kuratorn Hedvig nedan.

För de eleverna där det inte har skett en bra övergång och där man hamnat i en svart lavin mellan så blir det en väldigt bristande tilltro på vården [...] Jag tycker ingen tjänar på att en elev skulle ha en negativ syn av vården och känna sig misstrodd eller inte får rätt vård. Så det är det sista jag vill. -*Hedvig*

Hedvig resonerar kring att elevens svarsmönster kan bidra till en negativ relation och syn på vården i stort. På samma sätt menar transitionsteorin att svarsmönstren kan skapa nya beteendemönster och relationer för patienter (Schumacher & Meleis 2010, s.41). En dålig tilltro till vården kan ge konsekvenser även för elevens framtida liv, både vid kontakt med den psykiatriska och den somatiska vården. En konsekvens transition kan leda till är att individen blir mindre benägen att söka vård. Detta eftersom det skapas en osäkerhet kring det som tidigare varit känt (Chick & Meleis 2010, s.34). Ifall det som i empirin visar skapas en negativ inställning till vården och att transitionen gör att individen blir mindre vårdsökande kan detta ge stora konsekvenser för elevens hälsotillstånd i framtiden. Vidare resonerade Liv

kring vad som händer med de elever som inte blir remitterade vidare till vuxenpsykiatri trots att behovet finns.

Alltså exemplen jag har, har inte varit att de är färdigbehandlade utan snarare att de liksom inte har fått någon information om vad händer nu, eller sådär. Och jag tycker också när man ser, alltså när de inte blir vidare-remitterade så ser man, tycker jag, alltså det blir en väldig dipp, ofta för dem alltså. De kan ha haft liksom flerårig kontakt med BUP, kanske medicinering och så och sen bara försvinner allting liksom från en dag till en annan. Och då ska man börja om igen och liksom kontakta sin vårdcentral och få en remiss till psykiatri. Då blir det liksom en ny process. - *Liv*

I de fall som beskrivs ovan där övergången istället resulterar i ett avslut sker en annan typ av transitionsprocess, från tät kontakt på BUP till ett abrupt avslut och ingen psykiatrisk kontakt alls. Saknad av bekanta resurser kan leda till stor känsla av osäkerhet och ångest (Chick & Meleis 2010, s.34), detta gäller både i de fall där elever är med om en överföring till vuxenpsykiatri men även i de fall där ingen övergång sker. Kuratorn Camilla beskriver sina upplevelser av elevers övergångar.

Jag har aldrig träffat en ungdom som har upplevt dem som planerade, det har jag aldrig träffat, utan tvärtom så har det varit, "ja jag vet inte" och "det kommer väl någon kallelse" och "nej det har inte kommit någon". Ibland har det ju blivit så att BUP får fortsätta skriva ut mediciner länge för att de inte kommer till. Och det blir ju också farligt [...] det blir lång tid där eleven bara får mediciner och inget annat, och det kanske är rätt men det vet man ju inte för de får ju inget annat ju. Men alltså någon planerad övergång, nä, jag har nog inget bra exempel på det, tyvärr och det är ju hemskt. -*Camilla*

Förberedelse inför den nya vården är en avgörande faktor för hur transitionen upplevs och vilka konsekvenser den får för individen (Schumacher & Meleis 2010, s.38-39). Enligt hälso- och sjukvårdslagen har patienter rätt till en vård som ska tillgodose trygghet, kontinuitet och säkerhet för patienten (HSL 2017:30). Ifall vården anses rättssäker utifrån exemplet ovan där unga vuxna får utskrivet mediciner utan att ha fått sina behov riktigt undersökta är ifrågasättbart. Som tidigare nämnts har flera kuratorer även framhållit bristen på kontinuitet för elevernas vård vid övergången. Camilla belyser även den stora bristen på information och

förberedelse för eleven. Utifrån dessa uttalanden verkar varken lagens krav på kontinuitet, säkerhet eller trygghet inom vården bli tillgodosedda för de patienter inom psykiatrin som befinner sig i en övergång.

6.1.2 Ljuset i tunneln

Trots att respondenterna som deltog i studien alla kunde dela med sig av negativa erfarenheter kring elevernas övergång från barn- och ungdomspsykiatrin till vuxenpsykiatrin, fanns även andra mer positiva vittnesmål kring övergången som exemplifieras i citatet av Diana nedan.

Det är också olika, alltså vissa BUP-mottagningar håller kvar eleverna fast man fyllt 18 år tills de har fått tid hos vuxenpsykiatrin, för det hånget emellan kan ju vara rätt så långt. Så vissa är ju väldigt måna om deras patienter och liksom lämnar inte förrän det är tydligt. -*Diana*

Tidigare forskning visar att unga ofta upplever sig utlämnade i de fall där det uppstår ett tidsglapp i övergången mellan de olika enheterna (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, s.4-5). Diana beskriver hur barn- och ungdomspsykiatrin stundom agerar mer flexibelt och väljer att hålla kvar patienter, även då de passerat sin 18-årsdag. Detta kan antas gynnsamt för de unga vuxna eftersom de därmed inte lämnas ensamma med sin problematik utan tillgång till vård. Även transitionsteorin bekräftar tanken om detta som en gynnsam lösning eftersom den beskriver hur positiva miljöer (Chick & Meleis 2010, s.27-29) och god kommunikation med professionella (Schumacher & Meleis 2010, s.43) är underlättande faktorer under transitionsprocessen.

Vidare berättade några av studiens respondenter om elevers positiva upplevelser av att komma till vuxenpsykiatrin, antingen för att de inte trivts på BUP eller för att det upplevts smidigt att nå fram till en samtalskontakt. Tidigare forskning visar i likhet med respondenternas bild att det ibland kan vara välkommet med en övergång till vuxenpsykiatrin, eftersom detta enligt professionella kan ge de unga vuxna ett tillfälle att växa och mogna in i sin nya vuxenroll (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.105). Nedan lyfts ett sådant citat av respondenten Hedvig.

Men sen finns ju elever som inte alls trivts på BUP, de kanske känt sig förminskade eller inte förstådda. Så ibland kan det ju vara välkommet med något annat, att bryta också. -*Hedvig*

Transitionsteorin hjälper oss i förståelsen kring att vissa upplever det både befriande och välkommet att genomgå en övergång medan andra ser denna tid som utmanande och komplex. Som tidigare nämnts följs en transition av ett individuellt svarsmönster hos individen som kan vara av antingen positiv eller negativ karaktär (Chick & Meleis 2010, ss.25-27).

Ytterligare en positiv faktor gällande övergången framkom i studiens empiri då respondenten Ingrid berättade att hon blivit varse om en eventuell positiv utveckling gällande övergången, vilket presenteras i citatet nedan.

Ja, jag hörde en glädjande nyhet häromdagen, att man faktiskt har börjat, om det är en projektförm eller ej, det var just gällande den eleven som har kontakt med i psykiatrienhet X. Att man har börjat titta på den här övergången. Alltså att vuxenpsykiatrien och barnpsykiatrien hade något gemensamt projekt. -*Ingrid*

I tidigare forskning framkommer det att det finns tydliga gränser mellan de två psykiatriska enheterna, där fördomar samt bristfällig kunskap om varandras enheter är vanligt förekommande (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, ss.105-106) Även dåligt skickade remisser har belysts som en försvårande faktor i samarbetet mellan enheterna (Huang et al 2011, ss.995-997). Dessa problem minskar förutsättningar för en god förberedelse inför övergången samt även möjligheten för de unga att få korrekt information och tydliga svar om den framtida vården på vuxenpsykiatrien (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, ss.105-106). Dessa svårigheter inom psykiatrien får negativ påverkan på de unga patienterna eftersom att en god kommunikation mellan de två enheterna är av största vikt för att en smidig övergångsfas ska kunna uppnås (Huang et al 2011, ss.995-997).

Utifrån forskningen blir det tydligt att alla indikationer på förbättringar inom psykiatrien vad gäller övergångsfasen är positiva samt har stora möjligheter att göra verklig skillnad för de patienter som befinner sig i övergången. Som tidigare nämnts är den bild som framkommit utifrån empirin till största del negativ, eftersom det ofta är de elever som stött på problem

som uppsöker elevhälsan. Emellertid har det under intervjuerna framkommit en hel del hoppingivande exempel och flera kuratorer har understrukit att detta är ett strukturellt problem som behöver arbetas med på ett politiskt plan. Trots att kuratorerna har en begränsad insyn i psykiatrins arbete är det intresseväckande att ingen respondent har beskyllt de professionella inom psykiatrin.

6.1.3 Från omsorg till eget ansvar

Skillnaden mellan barn- och ungdomspsykiatrin och vuxenpsykiatrin har belysts både i den tidigare forskningen samt framkommit i studiens empiri. I tidigare forskning har de olika vårdkulturena tydliggjorts där barn- och ungdomspsykiatrin visat sig utgå från en mer familjeorienterad vårdkultur till skillnad från vuxenpsykiatrin som visat sig vara av mer individanpassad karaktär (Lindgren, Söderberg & Skär 2013, s.107). Respondenten Evelina gav sin bild av skillnaderna mellan de olika vårdenheterna.

Jag tror också att det är förväntningarna på att vuxenpsykiatrin ska göra samma sak som BUP. Jag tror att där är den största bristen kanske. På BUP tänker jag att man blir väldigt väl omhändertagen, medan på vuxenpsykiatrin är det mycket mer ett eget ansvar. Att du behöver komma dit på ett annat sätt, ansöka om det här du behöver och så. Det går oftast ifrån att du på BUP har haft både en kuratorskontakt, kanske en psykologkontakt och också en läkarkontakt att gå till. Till på vuxenpsykiatrin där du inleder med en sjuksköterskekontakt, som bara blir en uppföljande sjuksköterskekontakt fram tills det att man, man lite krävt en behandling med någon annan liksom. Det är i alla fall den erfarenheten jag har. *-Evelina*

Enligt transitionsteorin påbörjas transitionsprocessen redan vid en förväntan på en förändring. Miljön som transitionsprocessen sker i kan antingen hindra eller underlätta för individen som genomgår övergången (Chick & Meleis 2010, ss.27-29). Evelina belyser bland annat de skillnader i antalet vårdkontakter patienten erbjuds vid kontakt med antingen barn- och ungdomspsykiatrin eller vuxenpsykiatrin. Hon ställer sig även kritisk till att många elever har förväntningar på att vården ska vara densamma på vuxenpsykiatrin. Individens egna ansvar för sin vård samt motivationens avgörande påverkan på utfallet av vårdens kvalitet är både något citatet samt Lindgren, Söderberg & Skär (2013 s.105) belyser.

Förutom miljön är även goda relationer till anhöriga av stor vikt för en framgångsrik övergång enligt transitionsteorin (Schumacher & Meleis 2010, ss.38-39). Vikten av närvaro samt integrering av anhöriga i vården kan skapa goda möjligheter för en framgångsrik transition. Flertalet av våra respondenter såg en avsaknad av anhörigas inblandning i elevernas vård, med tanke på elevernas unga ålder. Respondenterna resonerade kring att det oftast var elevens egna val, däremot kunde de också se konsekvenser med valmöjligheten. Detta i situationer där de unga vuxna skulle ta till sig viktig information, komma ihåg tider eller kräva den vård de hade rätt till.

Respondenten Diana förtydligade ytterligare en skillnad i vårdkulturerna mellan enheterna, nämligen hennes upplevelse av skillnaden i vilka patienter som de olika enheterna riktade sig till.

På BUP skulle jag säga att man jobbar med bredare problematik än vad man gör inom vuxenpsykiatri. Inom vuxenpsykiatri ska du ju ha antingen en neuropsykiatrisk diagnos, psykisk sjukdom eller en svår psykisk ohälsa på något annat sätt. Annars är det vårdcentralen man knyts till, eller man hänvisas till. -*Diana*

I tidigare forskning beskrivs de olika vårdkulturerna även på ett annat sätt. Enligt detta perspektiv tar barn- och ungdomspsykiatri i beaktning både det utvecklingsmässiga behoven samt familjesystemet medan vuxenpsykiatri endast fokuserar på den mentala hälsan. Detta kan vara en anledning till att vuxenpsykiatri inte tar in samma bredd av patienter som barn- och ungdomspsykiatri (Singh et al 2005, ss.292-293). Tidigare forskning visar även att patienter under en övergång hade en känsla av att vuxenenheten inte kunde erbjuda samma typ av vård som de tidigare fått inom barnvården (Huang et al 2011, ss. 995-997). Ett större ansvar läggs istället på vårdcentralerna för att arbeta med psykisk ohälsa. En konsekvens av detta kan bli att de unga vuxna tar avstånd från vården (Singh et al 2005, ss.292-293).

6.1.4 Myndig men omogen

Vad kuratorerna anser om åldern för överflyttning var någonting som frågades om under samtliga intervjuer. Flera av de kuratorer vi talade med ställde sig tveksamma till om just 18-årsåldern egentligen var den bästa tiden för överflyttning. Detta eftersom åldern ofta innebär en känslig period i livet, inte minst i de fall då individen lider av psykisk ohälsa.

Vidare menade de även att det psykiska måendet under gymnasietiden är avgörande för individens mående och hälsa framåt i livet. Vissa av de respondenter vi mötte resonerade kring om det fanns möjliga alternativ till den nuvarande åldersindelningen som skulle kunna bidra med fler framgångsrika övergångar, som exempelvis att starta upp en specialiserad psykiatrisk enhet för unga vuxna eller att införa en mer flytande tid för övergången. Även tidigare forskning har belyst att det skulle kunna vara gynnsamt med fler specialister för åldersgruppen unga vuxna, dock finns det en brist på denna typ av personal (Singh et al 2005, s.294). Nedan lyfts ett citat taget från en intervju som exemplifierar tanken om åldern som en känslig tid.

Våra 18-åringar här är inte färdigutvecklade på det sättet att de kan ta ansvar när de befinner sig i en psykisk sjukdom. Det kan ju ingen höll jag på att säga. Det säger ju sig självt att den problematiken som finns i en ångest- eller depressionssjukdom är ju att man blir passiviserad, man orkar inte, man orkar inte dra sig själv, och på det viset är det väldigt väldigt tungrott. -*Hedvig*

Den tungrodda situationen beskrivs även i tidigare forskning. Sällan känner sig patienterna tillräckligt mogna för att klara av det nya ansvar som de ställs inför under övergången (Lindgren, Söderberg & Skär 2014, ss.4-5), detta inte minst eftersom tonårstiden även innebär andra parallella övergångsprocesser, som skapar ytterligare behov (Schumacher & Meleis 2010, s.43). Teorin belyser att det i dessa processer är extra betydelsefullt med goda relationer och subjektivt välbefinnande. Precis som Hedvig beskriver är en transitionsprocess svår för vem som helst, men blir extra svår när man inte mår bra. Detta är något som även transitionsteorin tar upp, när den beskriver att det känslomässiga och fysiska befinnandet hos individen påverkar transitionen (Schumacher & Meleis 2010, ss.38-39). Nedan lyfts ytterligare en aspekt gällande åldern för övergång av respondenten Ingrid.

Övergångar är jobbiga när de än kommer, och samtidigt blir man ju myndig. Så jag tänker ändå att det hänger ihop så, men ja. Samtidigt så hade det kanske varit bra att sluta gymnasiet i alla fall, för då är man liksom ännu mer på väg mot vuxenlivet. Sen att sluta gymnasiet kan vara en jättestor omställning för många också, så det vet jag inte om det skulle bli bättre om man klumpar ihop det där liksom. [...] Övergångar är jobbiga, vi ser det i allt vårt arbete, från alla stadier och i alla övergångar. -*Ingrid*

I citatet resonerar Ingrid kring om det egentligen finns en fördelaktig tid för övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri, eftersom övergångar alltid är tuffa. Om övergången istället skulle skjutas upp till efter avslutade gymnasiestudier, hamnar individen istället i ett läge med många stora livsförändringar på samma gång, vilket möjligtvis inte blir lättare att hantera. Transitionsteorin bidrar här med förståelse för det besvärliga i övergångar. Detta då den beskriver hur människan ofta hamnar i starka känslor av ångest och osäkerhet när hon hamnar i nya omgivningar och upplever avsaknad av igenkännbara resurser (Chick & Meleis 2010, s.34).

Vidare, vad gäller åldern för övergången, lyftes det under två intervjuer upp en intresseväckande aspekt som inte blivit synlig utifrån den tidigare forskning som gjorts på området. Respondenterna vi mötte resonerade kring hur elever som snart ska bli myndiga är en extra utsatt grupp, eftersom de inte sällan hamnar mellan stolarna när barn- och ungdomspsykiatri inte hinner påbörja behandling innan 18-årsdagen. Detta åskådliggörs i följande citat av kuratorn Camilla.

Sen, ett tredje problem som jag tycker är superviktigt att lyfta upp, det är ju 17 och ett halvt-åringarna, de som är, börjar närma sig 18-årsåldern. Då känner ju vi, många tror jag med mig, vi kan liksom inte, man hinner liksom inte få någon hjälp på BUP. Det är ju egentligen helt sjukt, att man är i jättestort behov, men de tar liksom inte sig an dem så man får vänta. Men alltså det är ju helt sjukt när man hör det i den åldern. Att du får vänta här i 4 månader för det är inte lönt att vi börjar här. Jag skulle ju verkligen önska att det var en mer flytande gräns mellan BUP och vuxenpsykiatri.
-Camilla

Enligt den lagstadgade vårdgarantin har patienter rätt till ett besök inom den specialiserade vården inom 90 dagar från det att patienten sökt kontakt. Därefter finns en lagstadgad behandlingsgaranti på 90 dagar för den patient som vården har bedömt är i behov av behandling (HSL 2017:30). I de fall som beskrivs ovan, där elever är i behov av psykiatrisk vård vid 17,5 års ålder, är den lagstadgade vårdgarantin ifrågasättbar. Eleverna hinner inte, som respondenten beskriver det, få någon vård inom barn- och ungdomspsykiatri och får istället efter 18 års ålder söka vård på nytt till vuxenpsykiatri, vilket resulterar i en ny vårdkö. Den tydliga gränsdragningen mellan enheterna gör, enligt citatet, ett vårdsökande i närheten av ens 18 års dag nästintill meningslöst.

6.1.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis var respondenterna överens om att tiden för övergången för eleverna oftast medför negativa konsekvenser, samtidigt resonerade kuratorerna kring att de troligtvis inte kom i kontakt med de elever som upplevde en smidig övergång. Eleverna blev ofta hängande i luften mellan enheterna vilket respondenterna ansåg som problematiskt ur många olika aspekter, särskilt eftersom de unga redan befinner sig i en utsatt situation på grund av sitt psykiska mående. En del av kuratorerna framhöll dock även elevers positiva erfarenheter av övergången trots att dessa var begränsade. Vidare var åldern för övergången någonting som respondenterna reflekterade över och hade olika tankar kring. En del av kuratorerna resonerade kring ifall övergången borde inträffa efter gymnasietiden men de framhöll å andra sidan att en övergång är svår att hantera oavsett när i ålder den upplevs.

6.2 En övergång som även påverkar professionella

Under samtliga intervjuer har respondenterna fått beskriva sin roll och sina arbetsuppgifter på respektive skola. Det har framkommit att skolkuratorerna arbetar på olika sätt, fokuserar på olika områden samt upplever sig ha olika resurser i form av tid. Det stora handlingsutrymmet som medföljer i yrkesrollen lyfte många respondenter som professionens styrka. I följande avsnitt presenteras den empiri och analys som utgår från studiens frågeställning gällande vilken påverkan elevers övergång får för skolkuratorns arbetssituation. Med hjälp av de professionsteoretiska begreppen jurisdiktion och professionell osäkerhet samt tidigare forskning ämnar studien att undersöka skolkuratorernas arbetssituation.

6.2.1 Att ha en elevs mående i knät

I intervjuerna framhöll samtliga kuratorer att elevernas övergång inom psykiatri fick en påverkan på deras arbete på något sätt, däremot på vilka sätt och till vilken grad skilde sig åt mellan respondenterna. En aspekt som poängterades under flertalet intervjuer var att elevernas hängande i luften under övergången ökade kuratorernas arbetsbelastning på skolan. Kuratorerna beskrev en frustration kring att elever de slussat vidare till en mer specialiserad insats fortfarande var kvar i en väntan, både när det gällde att få en första kontakt med psykiatri samt under övergången. I citatet nedan uttrycks den frustration kuratorn Hedvig kände när elever befann sig i ett vakuum av väntan på att få en tid inom psykiatri.

Vi har ju fortfarande, vi har ju eleven i knät, vi har ju elevens mående i knät fortfarande. För det har ju inte skett någon förändring, det har inte skett någon behandling det har inte skett, alltså så. Utan det är bara ett konstaterande och en väntan, och det är ju en tuff situation eller sådär, för då har man ju de eleverna hängande. Jag brukar liksom ha så, amen vi fortsätter ha en avstämningskontakt, vi kommer inte påbörja något regelrätt förändringsarbete för det ska ske på BUP men vi har en avstämningskontakt. Så får man liksom med konstgjord andning då försöka ge hopp och hålla upp och så. Ja, men det blir ju tungt då när inte någon tar vid, när systemet inte funkar som det ska. [...] Men har man inte föräldrar som hjälper en i det, då måste jag ju göra det eller liksom annars kommer ju inte personen få hjälp. -Hedvig

Att axla en stöttande roll samt den konstgjorda andningen som Hedvig ovan kallar det var ett återkommande tema under många intervjuer. Hedvig belyser att ansvaret för eleven kvarstår på skolan då eleven inte kommer vidare. Samtidigt belyses även att elevens övriga kontaktnät får en påverkan på hur mycket ansvar som hamnar på kuratorn. Situationen som beskrivs leder till att skolkuratorn tvingas ansvara över elever och arbetsuppgifter som psykiatrin bör ansvara över. Enligt begreppet jurisdiktion är varje profession kopplad till ett antal arbetsuppgifter med jurisdiktionsband, banden är dock inte bestående då de ingår i ett system med andra professioner där interaktion och konkurrens uppstår (Abbott 1988, s.33). I detta fall tvingas skolkuratorerna ta över psykiatrins jurisdiktion genom att stötta den klientgrupp som egentligen borde befinna sig inom psykiatrin. Här kan konsekvenser i form av resurser om tid, kunskap eller förskjutning av egna arbetsuppgifter på skolan uppstå. För socionomer kan det vara nödvändigt att överlåta ansvar och arbetsuppgifter till andra professioner eller organisationer för att kunna lösa sociala problem (Svensson, Johnsson, Laanemets 2021, ss.95-96). I den situation som skolkuratorerna beskrivit finns en strävan efter att lämna över ansvar till andra professioner och organisationer för att nå lösningar, däremot kom inte eleverna fram och ansvaret studsade tillbaka på den enskilda skolkuratorn.

En annan aspekt som lyftes under flertalet intervjuer var den osäkerhet kuratorerna kände kring vart de skulle slussa eleverna vidare. Som nämnts tidigare synliggjorde intervjuerna hur olika alla kuratorerna arbetade. Vissa av kuratorerna slussade i första hand vidare till psykiatrin medan andra försökte gå andra vägar via till exempel vårdcentralen,

Ungdomsmottagningen eller enheten Unga vuxna¹. Detta trots att de aktuella eleverna hade likartad problematik. Citatet nedan visar på den tveksamhet respondenten Camilla kände kring vilka elever som skulle slussas vidare till vilken organisation i de fall när psykiatrin inte räckte till.

Men jag tycker inte trots att jag ändå har lite erfarenhet i det här yrket att det är helt enkelt att veta när UMO går in, alltså ungdomsmottagningen. De har ju sina åldrar, vilka ska de jobba med? [...] Men sen finns det också KBT, psykoterapi som du kan bli remitterad till av vårdcentralen, när är det passande? -*Camilla*

För att kuratorerna ska kunna uppnå säkerhet i sin profession krävs det att de känner sig trygga i de situationer de möter (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021, ss.126-127). Resonerandet Camilla gör ovan samt de olika arbetssätt som synliggjorts under intervjuerna visar att det finns en osäkerhet inom professionen. Osäkerheten kan i värsta fall leda till att elever inte får rätt behandling då de inte blir slussade till rätt ställe alternativt att vägen till rätt vård tar längre tid. I en övergång inom psykiatrin där ett tidsglapp ofta skapas tvingas kuratorerna att hitta andra tillvägagångssätt och här blir osäkerheten extra tydlig. Ifall en smidigare övergång skett hade därmed inte denna osäkerhet märkts av lika tydligt då eleverna direkt hade kommit till den insats de är i behov av.

Det har framkommit i de flesta intervjuer att en samverkan mellan psykiatrin och skolan hade varit önskvärt för att minska belastningen hos skolkuratorerna. En samverkan, menar de, hade även kunnat leda till att ovissheten kring vad som ska hända med eleverna, vilken behandling de kan få, när vården kommer upprättas samt hur skolan kan stötta för elevens psykiska mående hade blivit tydligare. Respondenten Hedvig uttryckte sig starkt i frågan kring hur samverkan mellan skolan och psykiatrin ser ut i dagsläget.

Alltså samverkan är ju ett väldigt positivt ord skulle jag säga, jag känner mer att det är ett krig för att kämpa för elevernas rätt till vård faktiskt. -*Hedvig*

¹ En mottagning för 16-29 åringar som behöver psykiskt stöd. Mottagningen ämnar till kortvarig kontakt och hjälper därefter patienten vidare till exempelvis psykiatrin eller ätstörningsenhet ifall fortsatt vård behövs (Lunds kommun, 2023).

Även här synliggörs en utmaning för kuratorernas arbete med elever som befinner sig i en övergång. Skolkuratorns uppdrag utgår från att vara länken mellan skolan och andra myndigheter när det krävs samverkan och koordinering (Socialstyrelsen 2017, s.74). Även svenska läkaresällskapet kastar ljus på skolkuratorns samverkan när de belyser vikten av gott samarbete mellan skolans elevhälsa och hälso- och sjukvården samt kritiserar hur den i dagsläget fungerar (Korhonen et al 2022). Citatet visar på Hedvigs positiva inställning till en eventuell samverkan då hon uttrycker sin åsikt kring samverkan som ett positivt ord. Många respondenter strävade mot en fungerande samverkan men kände inte att denna strävan var ömsesidig från psykiatrins sida.

Bristen på samverkan kan även den leda till nya arbetsuppgifter och en ökad arbetsbelastning för kuratorerna. Situationen leder till att kuratorerna tvingas stötta elever som känner sig svikna av psykiatrin samt själva arbeta för att trycka på psykiatrin att hjälpa de elever som är i behov av psykiatrisk vård. Här flyttas skolkuratorns huvudfokus från elevernas välmående på skolan till att kräva elevers rätt till vård inom andra instanser.

6.2.2 Kuratorns knep för att hantera övergången

Trots att många av kuratorerna vi talat med framhåller de situationer då elever inte når fram till den vård de har rätt till som svåra, upplever de sig ändå ha vissa strategier och tillgångar att tillhandahålla. En strategi som synliggjorts i empirin är hur kuratorerna istället för att vända sig till psykiatrin istället remitterar och hänvisar eleverna till andra instanser inom vården. Dessa instanser kan vara exempelvis vårdcentralen, BUP-akuten, privata utredningsställen eller enheten Unga vuxna. Nedan följer två citat som åskådliggör detta.

Och genom vårdcentralen finns det möjlighet att få, men att börja KBT eller annan psykoterapi eller medicinering. Så då har jag oftast gått genom vårdcentralen faktiskt, att jag tycker det är en lättare väg. *-Robin*

...

Men visst remitterar vi elever till psykiatrin, både jag och skolläkaren gör det men oftast handlar det då om neuropsykiatriska utredningar. Som vi i och för sig å andra sidan aldrig ställer till psykiatrin längre. Utan då skickar man ju till privata utredningsställen för psykiatrin har ju sådana fruktansvärda kötider, så det finns ju inte på världskartan. *-Diana*

Den tidigare forskningen har belyst vikten av en fungerande samverkan mellan hälso- och sjukvården och skolan (Korhonen et al 2022). Precis som nämnts i föregående rubrik upplever kuratorerna att det finns brister i samverkan mellan psykiatrin och skolan vilket resulterar i att de väljer att vända sig till andra instanser. Flera av studiens respondenter bland annat Evelina berättade om situationer då elevers mående under väntetiden blivit så akuta att de behövt följa med elever till psykiatriska akutmottagningar för suicidbedömningar.

Ja, och är det akut, även om de står i kö på att vänta på behandling och är i ett akut skede, då åker vi ju. Då tar ju vi ofta med oss eleverna in till akutpsykiatrin och säger, här behöver bedömas liksom. Det är ingen bedömning som jag kan göra i alla fall, jag tänker suicidbedömning eller så. Men känns läget akut, då är det liksom akut, att rätt person ska göra rätt bedömning. *-Evelina*

Socionomer kan i en situation av professionell osäkerhet känna sig maktlösa och därmed undvika att agera tills dess att en situation upplevs akut (Ponnert 2013, s.51). När psykiatrin upplevs otillgänglig får det påverkan på skolkuratorns arbetssituation. Skolkuratorer har till skillnad från en socionom arbetande på psykiatrin inte rätt uppdrag för uppgiften men inte heller samma tillgång till andra yrkesgruppers kunskap, hjälp och stöttning. Det blir av empirin tydligt att skolkuratorerna inte sällan hamnar i svåra arbetssituationer där de indirekt tvingas ta ett ansvar som inte är deras att bära. Samtidigt verkar de vara mycket lösningsfokuserade inför dessa situationer vilket även deras stora handlingsutrymme ger möjlighet till. Ytterligare en strategi som en respondent gjort synlig handlar om att vara extra uppmärksam och närvarande för de elever som inväntar behandling inom vuxenpsykiatrin.

Men jag kanske stämmer av lite extra med eleven att nej, men jag skickar ett SMS eller kollar av närvaron. Om eleven är borta så kanske man vill bara checka av ”hur mår du idag?” men inte gå in för mycket ändå i det. Men mer bara påminna liksom eller skicka telefonnummer till akutpsykiatrin och var kan du vända dig på kvällen. *-Robin*

Empirin visar tydligt att skolkuratorerna är kreativa i sitt användande av sitt handlingsutrymme, då de finner alternativa vägar för att eleverna ska nå fram till vård eller få stöttning i väntan på behandling. Vissa av dessa alternativa vägar ansågs framgångsrika av

både skolkuratorer samt elever men likväl är strategierna uppkomna ur det faktum att övergången inom psykiatrin inte fungerar som den ska. Situationen gör att skolkuratorerna behöver lägga mer av sin arbetstid på koordinering med andra organisationer men också på att hålla extra koll på de elever som går och väntar. Detta behöver rimligtvis inte vara fel, men faktum kvarstår dock att denna tid hade kunnat användas till mycket annat, exempelvis det förebyggande elevhälsoarbetet på skolorna som många av respondenterna uttryckt en önskan om att få mer tid till.

6.2.3 Gränssättning

Vad gäller skolkuratorns arbetssituation och arbetsmiljö är denna till stor del kopplad till att dra respektive låta bli att dra gränser gentemot exempelvis elever, psykiatrin, politiker samt skolledning. Att agera gränssättande till eleverna och vara tydlig med vilken hjälp de kan förvänta sig hos skolkuratorn under tiden för en övergång var någonting som en stor del av respondenterna lyfte som viktigt men ibland också svårt. En metod som många använde sig av för att underlätta denna gränsdragning var att försöka påminna sig själv om sin roll, vilket kuratorn Evelina exemplifierar nedan.

Liksom så här, har de remitterats till vuxenpsykiatrin då är det ju en problematik som jag inte kan hantera och absolut inte ska hantera. [...] Jag kan ju inte hitta på någonting som jag inte kan eller inte ska, och då känna sig trygg i att nej, men det här är inte min roll. Men jag kan finnas här som medmänniska och som skolkurator och stötta och hjälpa till med det jag kan. *-Evelina*

Respondenterna var dock tydliga med att de aldrig lämnade någon elev under tiden de väntade på behandling, men att fokuset i samtalen med skolkuratorn inte var behandlande utan utgick från att upprätthålla det friska hos eleven samt hjälpa till med den skolrelaterade problematiken vilket belyses nedan.

Det är ju inte så heller att jag går in i någon behandling eller så, utan då kanske jag, precis som med alla andra elever, kan fokusera på skolbiten tänker jag. Då känner jag väl ändå att då behåller jag min yrkesroll. Men jag kan också vara ett kontinuerligt stöd för dem, men vi kan hålla skolfokuset. *-Camilla*

Socialstyrelsen fastställer att samtalen hos en kurator ska ha sin utgångspunkt i skolrelaterad problematik och inte vara av behandlande karaktär (Socialstyrelsen 2017, s.31) vilket även många av respondenterna påpekade var av vikt. Å andra sidan beskrivs dock rollen som skolkurator som både otydlig och flexibel vad gäller både arbetsuppgifter och uppdrag (Jansson, Evertsson och Perlinski 2021, s.290) vilket bidrar med en möjlighet att använda handlingsutrymmet även i situationer kring övergången. Tidigare forskning visar att det finns en förväntan på skolkuratorer att utföra många arbetsuppgifter som inte ingår i deras utbildning (Howell et al 2019, ss.26-27). Precis som begreppet jurisdiktions belyser saknas absoluta lagstiftande gränser för socionomyrket, detta trots att det är baserat på en akademisk utbildning och har utvecklats av vetenskaplig forskning (Dellgran 2016, s.255). Respondenten Kim hade tidigare arbetat mer terapeutiskt och upplevde sig ha resurser nog att ibland använda sig av dessa kunskaper. Kim beskriver i följande citat en känsla av att känna sig begränsad i sin roll av den egna skolledningen.

Det är det som jag tycker är det svåraste. Att jag är begränsad i min roll, och sen vad är egentligen min roll? [...] Jag får höra från mina chefer att jag inte ska jobba med behandling och sen tänker jag, men vad är behandling? Jag ska jobba med stödjande samtal. Uppifrån säger man till mig att "ja, men du ska hänvisa bort, din roll är att hjälpa dem att ta kontakt med någon annan" och så enkelt är det inte. I vardagen är det så att en elev som söker hjälp här ofta väntat länge. Det är ett stort steg, ett jättestort steg att man börjar prata här. Sen ska jag börja hänvisa bort elever när de redan har tagit det steget. Jag känner och det kanske jag gör från min tid på arbetsplats X, där jag hört så ofta att man känner sig bort-hänvisad, "men nu pratar jag med dig." Ja men sen var går gränsen? När ska jag börja tycka att "Nej, men du behöver nog mer hjälp än vad jag kan erbjuda" och det kan ibland vara lite svårt. Jag vet inte, det handlar om mig också, att jag har den erfarenheten och den utbildningen jag har, jag har jobbat med terapi och då tänker jag ibland "jag tror jag kan vara till hjälp där". -Kim

Även om Kim inte beskriver en övergångssituation är citatet likväl intressant för att svara på frågeställningen kring hur övergången påverkar skolkuratorernas arbetssituation. Detta eftersom citatet åskådliggör hur skolkuratorns arbetsuppgifter inte sällan hamnar i en dragkamp mellan skolans ledning och skolkuratoren själv. Rimligtvis blir denna dragkamp ofta synlig i just övergångsprocesser eftersom skolkuratoren då väljer att ta ansvar över elever som egentligen är psykiatrins ansvar. Detta kan skolan tänkas ha åsikter om, eftersom det i sin tur

påverkar tiden skolkuratoren har till att arbeta med de elever som har skolrelaterad problematik. Denna tanke går i likhet med den tidigare forskning på området som visar att skolkuratorer och skolhuvudmän inte sällan har olika syn kring vad som ska ingå i uppdraget som skolkurator. Medan skolkuratorerna önskar att arbeta mer med elevernas välmående kopplat till elevhälsan menar skolhuvudmännen att det främsta uppdraget handlar om att säkerställa att alla elever får godkända betyg. Diskussionen beror troligtvis på det stora handling- och tolkningsutrymme som skollagen som ramlag skapar, där skolhuvudmän kan anpassa skolkuratorns uppdrag till lokala behov och förhållanden på respektive skola (Jansson, Evertsson & Perlinski 2021, s.304).

Inom skolan är kuratorns jurisdiktion underordnad övrig skolpersonals jurisdiktion. Den dominerande jurisdiktionen inom skolan är alltså den som arbetar för elevernas utbildning, exempelvis lärare och rektor (Abbott 1988, s.57). Då övrig skolpersonal har den högsta organisatoriska positionen har de därmed också mer makt och större möjligheter att påverka hur arbetet ska skötas (Dellgren 2016, s.256). Otydlighet i det egna uppdraget som citatet ovan beskriver kan leda till en professionell osäkerhet i arbetssituationen. Detta sker när man som skolkurator upplever att man alltjämt behöver balansera och väga de förväntningar som finns på rollen mot sitt egna handlingsutrymme (Svensson, Johnsson och Laanemets 2021, ss.126-127).

Socionomyrket som profession har en begränsad jurisdiktion då professionens gränser inte är lagstadgade, professionen är istället tydligt influerad av det rådande politiska styret (Dellgran 2016, s.255). Professionen är dessutom kontextbunden över miljö och tid (Abbott 1988, s.33). Detta skapar möjligheter för professionen att snabbt utvecklas och förändras. Samtidigt kan det också skapa en osäkerhet för yrkesverksamma då byte av politiskt styre kan bidra till plötsliga förändringar inom yrket. Kuratorn Diana resonerade kring den politiska debatten att satsa mer resurser på elevhälsan för att kunna avlasta psykiatrin.

Det pratas ju också rent alltså på högre nivå en del just nu om att man måste lägga mer resurser på elevhälsan och att elevhälsan måste ta mer. Det handlar ju om att avlasta psykiatrin och att vi måste kunna ta mer ärenden liksom på skolnivå. Det låter ju liksom jättebra att man skulle kunna göra så, men jag tänker att man måste vara medveten om vad skolans grundläggande uppdrag innebär. Det upplever jag inte alltid

att man från andra vårdinstanser sida har pejl på. Så ska vårt uppdrag breddas, då måste ju också liksom det formuleras om, vad som är vårt huvuduppdrag. *-Diana*

Uppdraget som skolkurator behöver formuleras om ifall elevhälsan ska avlasta psykiatrin, menar Diana. Juridisktionsbandens karaktär av att inte vara bestående leder till att professioner kan utvecklas och byta karaktär, professioner kan även utvecklas på grund av att ansvariga tappat kontrollen över jurisdiktionen (Abbott 1988, s.33). Det Diana resonerar kring betyder eventuellt att skolkuratorns yrkesroll befinner sig i en pågående utveckling. Vad utvecklingen beror på i detta fall är dock diskuterbart. Kanske är inte utvecklingen lika välkommen ifall den bygger på att psykiatrin har förlorat kontrollen över sin jurisdiktion.

6.2.4 Konsten att måla en gris i regn

Några av de kuratorer vi intervjuat lyfte även aspekten av den påverkan elevernas övergång får, inte enbart för deras arbete utan även hur det påverkade dem som personer. Känslor som oro, ovisshet och stress visade sig inte bara uppstå hos eleverna som genomgick övergången utan även hos kuratorerna själva. Nedan beskriver Diana en ängslan som uppstår i samband med att en elev närmar sig tiden för övergång.

Så det är alltid liksom såhär lite läbbigt att, "ja juste, nu är det övergången, ja juste, vad fan kommer hända nu?" Man har alltid den känslan faktiskt. *-Diana*

Vidare diskuterade kuratorn Hedvig fenomenet utifrån att övergången inte endast har en påverkan på henne personligen utan att det även skapar en oro kring den ökade arbetsbelastningen som tidigare belysts. Hedvig menade att det fanns en oro kring hur länge det gick att införliva hopp och stötta eleven, vilket uttrycktes på följande sätt.

Jag ska vara en person som håller upp hoppet för eleven och ska liksom ingjuta hopp och så "men det kommer bli bra" och "nu är det på väg". Det finns ju bara en begränsning i hur länge man kan sminka en gris innan man förstår att nu är det en gris, för nu har det regnat. *-Hedvig*

Att uppleva sin arbetssituation som hanterbar är ett kriterium för att känna säkerhet i sin profession (Svensson, Johnsson & Laanemets 2022, ss.126-127). Hedvig beskriver att det

finns en begränsning i hanterbarheten kring situationen för elevers övergång. En begränsning med ett slutdatum, där den sminkade grisen kommer avslöjas av ett plötsligt skyfall.

Vidare resonerade kuratorn Ingrid kring att situationen i det stora hela inte fick en så stor påverkan på kuratorn på ett känslomässigt plan. Däremot ändrade hon sig sedan och framhöll ändå att endast en elevs dåliga mående kan göra skillnad, både för arbetsituationen i stort samt påverka på ett mer personligt plan.

Att just jag har den här eleven som liksom har halkat ur och sen inte kommer in, det kan ju räcka för mig. Att jag ser en elev som mår riktigt, riktigt dåligt. Det räcker ju att det påverkar mig med en elev egentligen. Så att ja, i det stora hela tycker jag ju inte att det gör det. Men absolut. *-Ingrid*

Trots den oro och den ohanterbara situationen en del av kuratorerna upplevde beskrev respondenten Liv en annan aspekt, nämligen en känsla av avtrubning inför problemet. Liv beskriver att situationen kommit att bli en vanesak, där förväntningarna på psykiatrin har sänkts eller till och med upphävts.

Ja alltså, det här låter ju som ett jättehemskt svar, men alltså man är ju så van. Så det är ju snarare liksom när någon får hjälp snabbt så blir man ju superglad, det är väl snarare det. Annars är man ju van vid att det tar jättelång tid med allt. Men jag tänker att det är väl också en, alltså en vanesak, att man vet att det ser ut så här. Sen kan det vara jättesorgligt att träffa sextonåringar som redan har fått höra av BUP till exempel att det är inte lönt att du står i kö för din depression, du kommer ändå inte hinna få behandling. Alltså den framtidsutsikten för en sextonåring i ettan på gymnasiet, det är ju sorgligt. Men det är mer att man liksom blir arg. Men från vilket håll ska vi liksom angripa det här? Vi vet ju att eleverna har 3 år kvar på gymnasiet, är deprimerade och redan har fått till sig att så "tyvärr, det kommer inte komma någon behandling för dig". Alltså hur motiverar man till det liksom, att nu ska du må så här i några år framöver. Det är väl mer det som blir en liksom frustration eller ilska för man vet att hade de varit vuxna och jobbat till exempel, så hade man aldrig kunnat ha de kraven som vi har på elever att klara av alla sina svårigheter. *-Liv*

Trots att Liv ovan beskriver det som en välbekant situation som inte får en så stor påverkan på hennes egna person framkommer ändå känslor som sorg, ilska, frustration och orättvisa. Liv beskriver även positiva känslor som förvåning och glädje i de fall där elever snabbt får en tid. Situationen beskrivs först som en vana som tagit bort den känslomässiga påverkan, senare under citatet beskriver kurator ändå de känslor som uppkommer. Kanske går det att tolka Livs uttalande som att vanan inte tagit bort den känslomässiga påverkan utan endast skapat en omedvetenhet kring känslorna.

Respondenternas svar belyser att elevernas övergång även får en påverkan på kuratorerna på ett mer personligt och känslomässigt plan. Trots att samtliga kuratorer sagt sig vara mycket nöjda med sina val över att arbeta inom skolan kan den känslomässiga påverkan som elevernas hängande i luften under en ogynnsam övergång medför i sin tur även få en påverkan på kuratorernas arbetssituation och trivsel på arbetsplatsen i stort. För att minska risken för att hamna i en professionell osäkerhet är det viktigt att ha goda kunskaper kring hur handlingsutrymmet kan användas (Svensson, Johnsson & Laanemets 2022, ss.126-127). Vilket tidigare framkommit är att skolkuratorers handlingsutrymme är väldigt stort, utan tydliga gränser. Möjligtvis kan det vara så att det stora handlingsutrymmet som beskrivits som väldigt positivt av de yrkesverksamma också kan påverka dem negativt, på ett mer personligt plan. Detta då det riskerar att leda till en professionell osäkerhet.

6.2.5 Sammanfattning

Gällande kuratorernas arbetssituation framkom att denna påverkades av elevernas övergång, om än i olika grad. Kuratorerna upplevde att ansvaret för eleverna ofta fastnade på skolan även då de var i behov av psykiatrisk vård, vilket ökade både kuratorernas arbetsbelastning samt fick en viss påverkan för kuratorerna även på ett personligt plan. Det framkom i empirin att kuratorerna hanterade dessa situationer på olika sätt då de hade olika strategier för att klara av de svåra situationerna vid övergångarna. Vissa kuratorer ansåg det hjälpsamt att vända sig till andra enheter för att slussa vidare elever medan andra använde strategin kring att påminna sig om sin roll och sina egentliga arbetsuppgifter. Det framkom vidare att en avgörande aspekt för hur mycket övergångarna påverkade kuratorernas arbetssituation var huruvida de klarade av att sätta gränser gentemot sig själva, psykiatrin, eleverna samt den egna ledningen.

7. Slutdiskussion

I slutdiskussionen kommer våra resultat sammanfattas genom att besvara studiens frågeställningar. Därefter fortlöper slutdiskussionen till en mer allmän diskussion kring vad studien uppnått, vilka forskningsfält som vidare går att studera samt egna reflektioner kring de resultat som framkommit.

7.1 Sammanfattning av resultat

I analysen har vi resonerat kring hur gymnasieelevers övergång från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri fungerar utifrån skolkuratorers upplevelser. Som svar på studiens första frågeställning har det framkommit att övergången utifrån skolkuratorns perspektiv ofta upplevs som svår för elever. Det uppstår ofta ett tidsglapp, tiden är förknippad med ovisshet och rättigheten till säker vård äventyras. Vidare har det även diskuterats ifall 18 år är en lämplig ålder för en övergång. Här har åsikterna varit skilda men empirin visar att en diskussion kring åldersperspektivet samt den tydliga gränsen mellan enheterna är av vikt i debatten för att kunna underlätta övergången. Samtidigt har det även i några intervjuer framkommit att detta är ett problem som verkar diskuteras och arbetas med inom vissa regioner. Trots vissa psykiatriska enheters strävan efter en förbättring krävs det att problematiken lyfts på ett högre politiskt plan, anser kuratorerna. Sammanfattningsvis är kuratorernas upplevelser av elevers övergång till viss del skilda, däremot framkom mestadels negativa erfarenheter ur empirin där övergången får en negativ påverkan på elevers välmående.

Vidare har vi analyserat vilken betydelse elevernas övergång får för skolkuratorernas arbetssituation på skolan, vilket besvarade vår andra frågeställning. Även här var resultaten spridda då skolkuratorerna alla hade olika upplevelser och syn på vilken betydelse övergången fick. Kuratorernas arbetsbelastning såg olika ut då de hade ansvar för olika många elever, med olika typer av svårigheter samt arbetade olika många timmar. Detta kan tänkas påverka resultaten i upplevelsen av hur mycket de kände att arbetsbelastningen ökade under en övergång. Sammantaget fanns dock en påverkan både på arbetsbelastningen samt kuratorn som egen person, vilket berodde på deras sätt att agera gränssättande gentemot sig själv, elever, den egna ledningen samt psykiatri. Intervjuerna visade att samtliga kuratorer hade olika arbetssätt vilket tyder på en osäkerhet i yrkesrollen. Här blev förmågan att dra

gränser gentemot andra professioner på ett framgångsrikt sätt avgörande. Däremot bidrog kuratorernas stora handlingsutrymme även till en kreativitet i yrket där olika strategier för att klara arbetssituationen blev tydliga. Sammanfattningsvis går det att konstatera att elevers övergång får en betydelse för kuratorernas arbetssituation om än till olika grad, vilket var någonting som hanterades på olika sätt.

7.2 Allmän diskussion

Studien har bidragit med ett nytt perspektiv på patienters övergång inom psykiatrin, nämligen gymnasiekuratorers upplevelser. Här har det tidigare funnits en kunskapslucka inom forskningsfältet som nu kunnat fyllas. Studien har ämnat att bidra med en medvetenhet kring problematiken runt en övergång som inte bara kan vara av betydelse för patienter, anhöriga och vårdpersonal utan även övriga professionella. Förhoppningsvis har studien bidragit med en klarare bild över situationen vilket kan leda till att förändringsmöjligheter blir synliga. Under genomförandet av studien blev det synligt för oss hur stor frustrationen och maktlösheten var över situationen kring övergångarna. Anmärkningsvärt är att problematiken är någonting som inte diskuterats under socionomutbildningen och inte heller en debatt vi uppmärksammat i media. Därmed anser vi att det är av största vikt att detta ämne lyfts fram som ett tydligt välfärdsproblem i samhället, som både forskas vidare om samt lyfts till den allmänna samhällsdebatten.

Vi hoppas att studien kan leda till ökad medvetenhet kring hur situationen ser ut, vilka konsekvenser det får för elever i en övergång samt vilken belastning som hamnar på skolkuratorer. Vi anser att en förändring krävs inom psykiatrin för att till största möjliga mån undvika att patienter faller mellan stolar och att kontinuiteten äventyras inom vården. Genomförandet av studien har öppnat våra ögon för ett sorgligt organisatoriskt välfärdsproblem, där de unga vuxnas psykiska välmående får betala det högsta priset. Vi som snart nyexaminerade socionomer känner även en oro inför vårt framtida yrkesliv. Detta då studien har gett oss insikt i hur stor påverkan det kan få på den enskilda socionomens arbete när en organisation i samhället brister på det sätt som psykiatrin gör. Det blir av studien tydligt att problem inom en organisation inte sällan sprids som ringar på vatten och ger ogynnsam påverkan både på andra organisationer och enskilda socionomer i samhället. Med detta som bakgrund anser vi därför att politiska beslut bör komma från ett högre plan då

förändringar av denna grad är svåra att genomföra av enskilda yrkesverksamma inom psykiatrin.

Vidare vill vi framföra att empirin även har belyst hur en del målgrupper är mer utsatta än andra under en övergångsprocess. Dels har det framkommit att bemötandet av transpersoner varit bristfälligt samt att psykiatrin är dåligt anpassad till patienter med neuropsykiatriska diagnoser som exempelvis ADHD. Då detta inte gick under studiens syfte har det inte analyserats men är likväl viktiga aspekter att lyfta fram och forska vidare kring. Det är därmed även av betydelse att forska vidare kring skolkuratorers otydliga yrkesroll och vad den kan få för konsekvenser för deras arbetssituation.

8. Referenslista

Abbott, Andrew (1988) *The System of Professions - An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Univ. of Chicago press

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2022) *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I*: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Malmö: Liber

Chick, Norma & Afaf Ibrahim Meleis (2010) *Transitions: A Nursing Concern*. I: Meleis, Afaf Ibrahim (red). *Transitions theory: middle range and situation specific theories in nursing research and practice*. New York: Springer Pub.

Dellgran, Peter (2016) *Socionomer som profession*. I: Meeuwisse, Anna, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård (red). *Socialt arbete: en grundbok 3*. utg. Stockholm: Natur & Kultur.

Eldén, Sara (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Engqvist Ulf (2002) *Om samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri -vuxenpsykiatri. Personalens kompetens och patienternas behov* [Licentiatavhandling, Karolinska institutet] Stockholm: Institutionen för kvinnors och barns hälsa

Eriksson-Zetterquist Ulla & Göran Ahrne (2022) *Intervjuer I*: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber

Huang, Jeannie S, Michael Gottschalk, Mark Pian, Lindsay Dillon, Daniela Barajas & Leona Kay Bartholomew (2011) *Transition to adult care: systematic assessment of adolescents with chronic illnesses and their medical team*. *The Journal of Pediatrics Vol.159 (6)s.994-998*

Howell, Penny B, Thomas Shelley, Damien Sweeney & Judi Vanderhaar (2019) Moving beyond schedules, testing and other duties as deemed necessary by the principal: The school counselor's role in trauma informed practices. *Middle School Journal Vol.50(4). s.26-34*

Hälso-och sjukvårdslagen SFS 2017:30

Jansson, Per, Lars Evertsson & Marek Perlinski (2021) Skolkurator sökes - skolhuvudmäns beskrivning i platsannonser av skolkuratorns uppdrag, arbetsuppgifter, organisation, kvalifikationer och färdigheter. *Socialvetenskaplig tidskrift Vol.28(3) s.289-312*

Korhonen, Laura, Maria Unenge Hallerbäck, Elisabeth Fernell, Sofia Lindstrand, Helka Widengren & Josef Milerad (2022) 5 insatser som kan bryta ohälsotrenden hos unga- förslag från arbetsgrupp inom svenska läkaresällskapet. *Läkartidningen, Vol 119.*

Kvale Steinar (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur

Lindgren, Eva, Siv Söderberg & Lisa Skär (2013) The Gap in Transition Between Child and Adolescent Psychiatry and General Adult Psychiatry. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, Vol 26, ss. 103- 109.*

Lindgren, Eva, Siv Söderberg & Lisa Skär (2014) Managing Transition with Support: Experiences of Transition from Child and Adolescent Psychiatry to General Adult Psychiatry Narrated by Young Adults and Relatives. *Psychiatry Journal, Vol 2014, ss.1-8.*

Lindgren Simon (2014) Summering I:Hjerm, Mikael, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Andra upplagan. Malmö: Gleerups Utbildning

Lunds kommun (2023) *Stöd till unga vuxna*

<https://lund.se/omsorg-och-stod/stod-for-barn-och-unga/ungavuxna> [Hämtad 2023-05-17]

Meleis, Afaf Ibrahim (2010) (red). *Transitions theory: middle range and situation specific theories in nursing research and practice*. New York: Springer Pub.

Ponnert, Lina (2013) Osäkerhet- Ett nödvändigt uttryck för professionalitet eller ett tecken på okunskap? I: Linde, Stig & Kerstin Svensson (red). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter: människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber

Region Skåne (2021) *Vad kan jag få hjälp med i vuxenpsykiatrien?*

<https://vard.skane.se/psykiatri-skane/psykiatri-for-vuxna/vad-kan-jag-fa-hjalp-med-i-vuxenpsykiatrien/> [Hämtad 2023-04-03]

Region Skåne (2021) *Vad kan jag få hjälp med på Bup?*

<https://vard.skane.se/psykiatri-skane/bup-for-dig-under-18-ar/vad-kan-jag-fa-hjalp-med-hos-bup/> [Hämtad 2023-04-03]

Region Skåne (2022) *Från Bup till vuxenpsykiatrien- för dig som fyller 18 år*.

<https://vard.skane.se/psykiatri-skane/bup-for-dig-under-18-ar/vad-kan-jag-fa-hjalp-med-hos-bup/att-fylla-18-ar-inom-psykiatrien/> [Hämtad 2023-04-03]

Schumacher, Karen L. & Afaf Ibrahim Meleis (2010). *Transitions: A Central Concept in Nursing*. I: Meleis, Afaf Ibrahim (red). *Transitions theory: middle range and situation specific theories in nursing research and practice*. New York: Springer Pub.

Singh, Swaran P, Navina Evans, Lester Sireling & Helen Stuart (2005) Mind the gap: the interface between child and adult mental health services. *Psychiatric Bulletin*, Vol 29 (8), ss.292-294.

Socialstyrelsen (2017) *Vägledning för elevhälsa*. Tredje Upplagan. Stockholm:

Socialstyrelsen. Hämtad från:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-11-4.pdf>

Svensson, Kerstin, Eva Johnsson & Leili Laanemets (2021) *Handlingsutrymme, utmaningar i socialt arbete*. Andra upplagan. Stockholm: Natur och kultur

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1

Intervjuguide

Skolkuratorns arbete / bakgrund

- Hur länge har du arbetat här/som kurator på en skola?
- Vad är dina arbetsuppgifter som skolkurator här på skolan?
- Upplever du att dina arbetsuppgifter på skolan stämmer överens med din bild av vad en skolkurator bör göra? Är det någonting som du velat göra mer eller mindre av?
- Vilken slags problematik möter du vanligtvis hos eleverna på skolan?

Psykiatrin

- Hur ser din samverkan som skolkurator ut med psykiatrin? Vad upplever du fungerar bra/ dåligt med er samverkan?
- Hur upplever du som skolkurator att övergången brukar fungera? Kan du se några för/nackdelar med att övergå från BUP till vuxenpsykiatrin?
- Hur upplever du att eleverna upplever övergången?
- Kan du se någon skillnad i elevers mående som har kontakt med psykiatrin under övergången?
- Hur tycker du att en perfekt övergång skulle gå till för elevens bästa? Är 18 år en bra ålder för övergången?
- Upplever du några skillnader mellan vården elever får hos BUP/ vuxenpsykiatrin?

Arbetsituationen

- Upplever du att övergången inom psykiatrin får påverkan på ditt arbete på något sätt? På vilka sätt?
- Upplever du att du har tillräckligt med resurser för att arbeta med elever med svår psykisk ohälsa? Vilka resurser saknar du/ hade velat ha mer av?

Övrigt

- Finns det något du vill lägga till som vi har missat att prata om?
- Får vi höra av oss igen med fler frågor?
- Skulle du vilja ha uppsatsen sen?

9.2 Bilaga 2

Samtyckesblankett

Jag samtycker till att jag har blivit informerad om studiens syfte, samt hur studenterna kommer samla in, bearbeta och hantera empirin som samlats in. Det har tydligt framgått vad materialet kommer användas till och vad som kommer att ske med materialet efter att uppsatsen är avslutad. Jag samtycker till att intervjun spelas in och jag har fått information om att jag kommer vara anonymiserad i uppsatsen. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag har möjlighet att avbryta min medverkan när jag vill.

Ort, datum

Underskrift

Namnförtydligande

9.3 Bilaga 3

Förfrågan om deltagande

Hej!

Vi heter Mimmi Jönsson och Jasminé Lindgren och vi studerar termin 6 på socionomprogrammet i Lund. Det är nu dags för oss att skriva vår kandidatuppsats och vi letar därför efter yrkesverksamma skolkuratorer att medverka i vår kvalitativa intervjustudie. Syftet med studien är att undersöka övergången från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri och vill gärna göra detta utifrån skolkuratorers perspektiv. Eftersom ni skolkuratorer på gymnasienivå träffar eleverna innan och efter deras 18-årsdag tänker vi att ni sitter på viktiga kunskaper och erfarenheter av övergången som vi väldigt gärna vill ta del av. De frågeställningar som uppsatsen ämnar att undersöka är hur ni skolkuratorer upplever att övergången fungerar samt hur elevernas övergång påverkar eran arbetssituation.

Det är såklart frivilligt att medverka i studien och det går att ta tillbaka sitt medgivande när som helst ifall man inte längre vill delta i studien. Vi träffas gärna i verkligheten för att genomföra intervjun men det går även bra via länk. Vart intervjun ska äga rum är vi flexibla med, vi kan antingen komma till er ifall det passar er bäst eller så löser vi en plats på Lunds Universitet där vi kan sitta avskilt. Intervjun kommer att ta cirka 45 minuter och vi önskar att få ljudinspela intervjun. Det material vi samlar in kommer endast användas till detta arbete och du som respondent kommer självklart att vara anonymiserad i arbetet. Vid arbetets slut kommer ljudfiler och transkriberat material att förstöras och raderas.

Vi avser att hålla intervjuer under vecka 15, 16 och 17. Vi är flexibla med datum och tid. Vi hade varit otroligt tacksamma och glada om ni vill hjälpa till, ni når oss via mejl för att anmäla ert deltagande. Självklart bjuds det på fika som tack för hjälpen.

Mimmi Jönsson
mimmij98@gmail.com

Jasminé Lindgren
jasminelindgren@live.se